

הסתדרות
הרפואית בישראל
Israeli Medical
Association

האגודת הנשים
לרפואת נשים ולידה בישראל

רפואת הנשים בישראל

1850-2023

פרופ' יונה תדיר

**רפואת
הנשים
בישראל
1850-2023**

פרופ' יונה תדיר

תוכן

הקמת ההסתדרות הרפואית	7
האיגוד הישראלי למיילדות וגינקולוגיה	9
תשתית מחלקות הנשים, מרפאות "טיפת חלב" ומרכזי לידה ברחבי הארץ	19
א. אזור ירושלים	19
ב. אזור תל אביב והמרכז	24
ג. חיפה והצפון	34
ד. דרום הארץ	41
נשים, ברפואת הנשים	44
פיצול מחלקות ויחידות ברמה הארצית ובחסות האיגוד הישראלי למיילדות וגינקולוגיה	47
חברות הבת של האיגוד	48
רפואת נשים בקהילה	48
החברה לרפואת האם ועובר	51
החברה לאולטרסהאונד במיילדות וגינקולוגיה	52
החברה לגינקולוגיה אונקולוגית	56
החברה לאנדוסקופיה גינקולוגית	57
החברה לקולפוסקופיה ופתולוגיה של צוואר הרחם והעריה	59
החברה לאורוגינקולוגיה ולרצפת האגן	61
החברה לגיל המעבר	62
החברה לגינקולוגיה של ילדות ומתבגרות	64
החברה לאמצעי מניעה ובריאות מינית	64
החברה לחקר השליה	65
האגודה הישראלית לחקר הפוריות (איל"ה)	66
החברה הישראלית לרפואה מודעת מין ומגדר	73
סיכום	75

וועדת עריכה:

פרופ' רוני מימון, יו"ר
פרופ' יעקב בורנשטיין
פרופ' רלי הרשקוביץ'
ד"ר אפרים סיגלר
פרופ' מיכל קובו

מהדורה מס' 1. מרץ 2023

ההסתדרות
הרפואית בישראל
Israeli Medical
Association

דבר יו"ר ההסתדרות הרפואית בישראל

בישראל, אולם הייתה זו רק ראשיתו של מסע מופלא המגלם, למעשה, בועיר אנפין, את הסיפור הישראלי כולו עד ימינו אנו: מקומץ חלוצים, אבות מייסדים, הפכה רפואת הנשים למעצמה של ממש. מיילדות וגניקולוגיה הוא אחד ממקצועות הרפואה הגדולים, הבולטים והיוקרתיים ביותר בישראל כיום. רפואת הנשים הישראלית אף זוכה גם להכרה עולמית הן בזכות יכולותיה המקצועיות והטכנולוגיות והן בזכות תרומתה למדע ולמחקר. רופאיה וחוקריה משתלבים בעשייה העולמית בתחום ומפרסמים את מחקריהם בכתיבי עת מובילים, זאת מבלי להזניח ולו לרגע את מחויבותם המקצועית כלפי ציבור המטופלות בישראל. על כך תעיד פעילותו הענפה של האיגוד הישראלי למיילדות וגניקולוגיה בהסתדרות הרפואית בישראל במגוון נושאים של קידום איכות הטיפול, בטיחות המטופלת, הכשרת מתמחים, חינוך דור העתיד ועוד.

ברצוני לברך מעומק הלב את פרופ' יונה תדיר ואת כל העושים במלאכה על יוזמה מופלאה זו. בזכותכם זוכה רפואת הנשים לחלקה הראוי בהיסטוריה הישראלית. יישר כוח!

פרופ' ציון חגי

יו"ר ההסתדרות הרפואית בישראל

ההיסטוריה של הרפואה בישראל שזורה בדברי הימים של המפעל הציוני כחלק בלתי נפרד מבניין הארץ וההתיישבות בה. כתיבת תולדותיה, תוך תיעוד מורשתם של חלוצי המקצוע ושל ממשיכי דרכם עבור הדורות הבאים - מלאכת קודש היא. הדברים נכונים שבעתיים כאשר מדובר בתחום שהינו אחד מעמודי התווך של הרפואה, ואשר עוסק בבריאותה של כמחצית מאוכלוסיית המדינה - רפואת הנשים.

אך סמלי הוא שהאיגוד הישראלי למיילדות וגניקולוגיה נוסד בחודש אפריל 1944, בעיצומן של מלחמת העולם השנייה וזוועות השואה. היה זה כאילו קרא האיגוד תיגר על מאמצי ההשמדה של הצורר הנאצי באמצעות התחדשות העם היהודי בארצו, שהרי קשה להעלות על הדעת גוף המזוהה עם פריון וילודה יותר מאשר איגוד זה. היה זה ראש ממשלתנו הראשון, דוד בן גוריון, שראה בהגברת הילודה משימה לאומית. התרומה המכרעת לפיתוח תכשירי פריון של הרופאים והחוקרים הישראלים בתחום רפואת הנשים סייעה, אם כן, לא רק בקידום רווחתן ורווחתם הפרטנית של רבות ורבים המשועים לפרי בטן, אלא גם בקידום יעדים לאומיים ממדרגה ראשונה של המדינה הצעירה.

די בכך בלבד כדי להמחיש את חשיבותו העצומה של מיזם תיעוד תולדות רפואת הנשים

דבר יו"ר האיגוד הישראלי למיילדות וגינקולוגיה

אני נרגש לפתוח את המסע בזמן של רפואת הנשים, המיילדות והפריון בישראל, המתפרש על פני קרוב ל-200 שנות עשייה לטובת ציבור הנשים באשר הן.

כל דור הוביל את לפיד הידע לדור הבא אחריו בטיפולים מסורים, פריצות דרך מדעיות ועשייה מפוארת.

ההזדמנות לאגד את כל המידע מאפשרת לכולנו לעצור ולו לרגע לזכור ולהודות לכל אותם רופאים ורופאות שחלקם אינם עמנו, אבל עשייתם ותרומתם המקצועית מלווה אותנו בבחינת "מִמְנֵי תִרְאוּ וְכֵן תַּעֲשׂוּ...." (שופטים ז', יז)

בהזדמנות זאת אני מוצא חובה נעימה להודות ולהוקיר את ידידי, פרופ' יונה תדיר, שהגה את רעיון הספר ושקד ימים כלילות על איסוף החומר, עריכתו וכתירתו הנאה.

ספר כזה נכתב פעם בתקופה. אשרי לנו שזכינו לעשות זאת!

שלכם בידידות,

פרופ' רוני מימון

מבוא

רוח גבית שהובילה לכתיבת מסמך זה הגיעה מפרופ' רוני מימון, היו"ר הנוכחי של האיגוד, אשר ראה חשיבות רבה בהפיכת אוסף הפרטים שהצטבר לתיעוד זה ותמך בכתיבתו. ריכוז המידע מספק רקע להבנת התהליכים שהובילו למצב הנוכחי בו על פי מדדים אובייקטיביים, רפואת הנשים בישראל התפתחה למעמד של מעצמה עולמית. תודתי לפרופ' שפרה שוורץ ואיתי בחור על העשרת הידע, ולגב' אלישבע אבן-חן, מארגנת המפגשים המדעיים של האיגוד לדורותיו, על הליווי והסיוע.

מאמץ רב הוקדש למתן "קרדיט" לפורצי/ות הדרכים הרבות והמגוונות. התנצלות מובעת כאן בפני עמיתים, אשר שמותיהם אינם מוזכרים, והם רבים. מסמך זה מבהיר את תהליכי הקידום המקצועי, הטכנולוגי והארגוני, שעבר על רפואת הנשים בישראל במהלך כ-170 השנים האחרונות. תקוותי שיהיה מסמך זה חולייה נוספת המקשרת בין הדורות, כדברי הפתיח לספרם של נסים ויעל לוי:

"כשהיה מי שיספר לא היה מי שיקשיב, כשיש מי שיקשיב כבר אין מי שיספר".

פרופ' יונה תדיר

הצורך בתיעוד "סיפורה של רפואת הנשים בישראל" תחת הכותרת "דור הולך ודור בא" העסיק אותי מאז הצטרפתי למעגל העושים במלאכה. תרומת דור המייסדים, שהלכו לעולמם כאשר מורשתם נעלמת יחד איתם, ופעילות ממשיכי דרכם (יבל"א) באים לידי ביטוי בתיעוד זה. דברי הפתיחה של פרופ' חגי, יו"ר הר"י, על הקשר בין השואה לתקומה מפורטים במסמך זה, בו הודגשה הפעילות הציונית ונסיבות העלייה לארץ של חלק מדור מייסדי רפואת הנשים בארץ ישראל. איסוף החומר כלל עיון במאות מסמכים, כולל ספרם של נסים ויעל לוי (רופאיה של ארץ-ישראל 1799-1948, בהוצאת הר"י וקרן הכט-2008), ספרן של שפרה שוורץ וציפורה שחורי-רובין (אלכסנדרה בלקינד, סיפורה של רופאה עבריינה פורצת דרך, בהוצאת איתי בחור-2012), והיכרות אישית עם כל יו"ר האיגוד הישראלי למיילדות וגינקולוגיה במהלך 50 השנים האחרונות, הביא לתיאור תהליכים שהתרחשו לאורך תקופה זו. מסמך זה מתאר התפתחות ומיסוד רפואה איכותית ברמת השירות, הגדלת היקף תרומת נשים לתחום זה, עידוד המחקר, ושמירה על איזון בין שמרנות לחדשנות.

פרק ראשון

הקמת ההסתדרות הרפואית

ההסתדרות הרפואית בישראל (הר"י) הוקמה בשנת 1912 ביוזמת קבוצת רופאים בעלי זיקה ציונית שחלקם פעלו בבי"ח "שער ציון" ביפו (1891-1922). בחזונום הובילו להקמת איגוד אשר יתווה קווים מנחים לפעילות אחידה של טיפול, רישום, וקביעת נורמות אתיות של יחסי רופא-חולה. פעילות שהובילה גם להקמת קופות חולים לפועלים ומסגרת של ביטוח לאומי. בנוסף, הם פעלו גם לקידום פעילות מדעית וארגנו מפגשים בנושאים כגון מלחמה במלריה וגרענת, שהיו מחלות נפוצות באותם ימים בארץ ישראל.

פרק שני

האיגוד הישראלי למיילדות וגינקולוגיה

האיגוד הישראלי למיילדות וגינקולוגיה נוסד 32 שנה לאחר מכן (באפריל 1944). האישים המובילים באותם ימים היו פרופ' ברנרד צונדק ופרופ' יוסף אשרמן, אשר הטביעו חותם איכותי על רפואת הנשים בישראל.

האיגוד למיילדות וגינקולוגיה הוקם ביוזמת ד"ר יוסף אשרמן, מנהל מחלקת נשים ויולדות בבי"ח הדסה, ששכן ברחוב בלפור 8 בתל-אביב. מאוחר יותר התמנה אשרמן

כמנהל מחלקת נשים ויולדות בבי"ח "הקריה" בת"א. יוזמת ההקמה של האיגוד החלה במפגש שהתקיים בביתו של ד"ר אשרמן, בו נכחו גם הפרופ' ברנרד צונדק מירושלים וארבעה מבכירי הגינקולוגים בארץ. באותם ימים: ד"ר ארווין רבאו, מנהל המחלקה הגינקולוגית בבילינסון, פרופ' יצחק הלברכט, ד"ר סטפן קוויאט וד"ר קורנהאוזר. בעקבות מפגש זה התקיים גם הכינוס הראשון של האיגוד, בעיצומה של מלחמת העולם השנייה.

פרופ' צונדק, גינקולוג ואנדוקרינולוג, התפרסם בזכות פעילותו המחקרית הענפה אשר הובילה לתגלית הורמון ה-Gonadotropin, מה שהוביל לפיתוח ערכה לבדיקת הריון (יחד עם עמיתו מברלין, ד"ר אשהיים). בשנת 1926, בהיותו בן 35 עלה לדרגת פרופסור. קודם

פרופ' ברנרד צונדק,
1891-1966

לעלייתו לארץ (1929), מונה צונדק למנהל המחלקה הגינקולוגית בבי"ח העירוני "שפנדאו" ברלין, אך פוטר עם עליית הנאצים לשלטון. לאחר עלייתו לארץ (1935), מונה למנהל המחלקה הגינקולוגית בבי"ח הדסה הר הצופים בירושלים. פיתוח ערכת אבחון הריון הייתה רק קצה הקרחון של מחקריו פורצי הדרך בתחום האנדוקרינולוגיה של הרבייה, אשר הקנו לו מעמד עולמי. בשנת 1958 הוענק לו פרס ישראל לרפואה. על שמו נקרא רחוב בשכונת רמות-אלון בירושלים ובניין מעבדות בביה"ס לרפואה בברלין. פרופ' אשרמן, סיים את לימודי הרפואה באוניברסיטה הגרמנית בפראג בשנת 1913 ועלה לארץ בשנת 1920, על פי הזמנתה של הנרייטה סולד. בתחילת דרכו בארץ עבד בעמק יזרעאל, ועם הקמת ביה"ח הדסה בת"א, הקים בו את מחלקת הנשים ומאוחר יותר ניהל את בית החולים ליולדות "הקריה" בת"א. אשרמן היה בין מקימי "החברה הישראלית למיילדות וגינקולוגיה", שימש כנשיאה עד מותו, ומוכר כמי שתיאר את תסמונת הצטלקות דופן הרחם עקב "זיהום על רקע גרידה" (1950). לאות הוקרה על תרומתו לרפואת הנשים נקראו גם על שמו רחוב וגינת אשרמן בת"א (בין דרך השלום ואלוף שדה).

פרופ' יוסף גוסטוב (אשרמן),
1889-1968

בעקבות מפגש הקמת האיגוד התקיים כנס מדעי ראשון. כוונת המייסדים הייתה לקיים מפגשים מקצועיים/מדעיים אחת לשנתיים, אולם מלחמת העצמאות דחתה את המפגש השני עד שנת 1954. במהלך תקופה זו הוקמו שלושה סניפים לאיגוד. הפעיל מכולם היה סניף תל-אביב, שנהג לקיים מפגשי רופאים לדיון על מקרים חריגים והצגת מחקרים מקוריים. בתחילת שנות ה-50 הוקם הסניף החיפאי ובשנת 1954 הסניף הירושלמי. בשנת 1949 הוקם ביה"ס לרפואה באוניברסיטה העברית וסונף לימים לבי"ח הדסה. המחזור הראשון סיים בשנת 1952 ובו 63 בוגרים, בהם גם יוסף שנקר, לימים מנהל המחלקה בהדסה (1978-1999) והיו"ר השישי של האיגוד (1983-1992). את הפעילות המדעית של האיגוד באותן שנים הוביל היו"ר, פרופ' אשרמן, אשר זכה

למינוי אקדמי באוניברסיטה העברית. במשך כ-20 שנה שימש גם כיו"ר הסניף התל-אביבי. בין יתר הפעולות, הקים את האיגוד הארצי וועדת מחקר, וועדה לבדיקת מקרי תמותת יולדות, אשר מסקנותיה פורסמו בצורה אנונימית מתוך כוונה לתרום לשיפור השירות. פעילות זו הייתה בידי האיגוד עד להעברת האחריות למשרד הבריאות.

פרופ' נדב סופרמן

היו"ר השני של האיגוד היה פרופ' נדב סופרמן, אשר התמחה בבי"ח הקריה תחת פרופ' אשרמן, הצטרף לוועד האיגוד ועם פטירת פרופ' אשרמן התמנה למחליפו. סופרמן קידם קיום מפגשים מדעיים, כאשר שיא הפעילות היה ארגון "הכנס העולמי השישי לפריון ועקריות", שהתקיים בת"א ב-1968. למזכיר האיגוד התמנה ד"ר קורנהאוזר וחברי הוועד היו זאב לנצט (ת"א), אהרון פרץ ומרדכי שרף (חיפה), זאב פולישוק ורפאל פופיאנסקי (ירושלים). בשנת 1972 התקיים כנס שנתי בחיפה. לאחר דברי הפתיחה קיבל היו"ר, פרופ' סופרמן, התקף לב ונפטר.

פרופ' רנזו טואף

ליו"ר השלישי נבחר פרופ' רנזו טואף, אשר סיים את לימודיו בפיוזה-איטליה, עלה לארץ בשנת 1938 וניהל את מחלקת הנשים בב"ח של המעפילים בקפריסין. כמו כן, ניהל את מחלקת הנשים בב"ח משגב לדרך, ועד שנת 1981 ניהל את בי"ח לילדות ע"ש סרלין-הקריה בת"א. כחבר המועצה המדעית של הר"י, לראשונה דן האיגוד בתכנית ההתמחות ונכנסו לתוקף בחינות שלב א' בלבד, במתכונת "מבחן אמריקאי". חברי וועדת הבחינות היו: הפרופסורים אינסלר, לנצט, פלדי, שרף ושר. המלצותיהם כללו: 4.5 שנים במחלקת נשים ויולדות המוכרות למתן התמחות ע"י המועצה המדעית, חצי שנה מדעי יסוד, ושנת התמחות במקצועות רפואה

אחרים, תוך דרישת המועצה המדעית לחובת חצי שנה במחלקה כירורגית. שלושה תת-תחומים הוגדרו כליבת ההתמחות: רפואת אם-עובר (פרינטולוגיה), אונקולוגיה ורבייה.

היו"ר הרביעי: פרופ' משה לנצט, יליד רומניה שלמד רפואה באוניברסיטת ביירות וסיים את התמחותו בז'נבה בשנת 1950. לנצט עבד אף הוא בכי"ח הקריה תחת פרופ' אשרמן ובשנת 1967 התמנה למנהל המחלקה בכי"ח קפלן, אשר סונפה באותם ימים לאוניברסיטה העברית בירושלים. פרופ' לנצט שימש בתפקיד במשך שתי קדנציות והתמקד בכתיבה מדעית וחינוך מיני לנוער.

בשנת 1980 התמנה פרופ' דויד מיכאל שר ליו"ר החמישי של האיגוד. בהיותו מנהל המחלקה בשיבא, במהלך תקופתו כיו"ר הושלמה תכנית בחינות ההתמחות ויישום בחינות שלב ב' (בע"פ). פרופ' שר עסק בשאלות אתיקה רפואית הקשורות לחיי העובר ברחם, על פי ההלכה העברית והמשפט האנגלי. כמו כן, שימש במשך כ-10 שנים (1981-1990) כיו"ר החברה הבינלאומית ל-IMS (Menopause). מדעית היה מעורב בבחינת העוצמה המותרת של בדיקת אולטרהסאונד הריונית, שהייתה אז בראשית דרכה ורב היה הנסתר על הגלוי. בוועד האיגוד בתקופה זו היו: משה לנצט, קורנהאוזר, מנחם דוד (מחוז מרכז), יוסף שנקר, דוד וינר ויוסף שיקלוש (ירושלים), איתן פלדי, מרדכי שרף, הנריק צוקרמן (חיפה והצפון), ובנימין פרישמן (אסותא).

בשנת 1983 עברה מדינת ישראל טלטלה בעקבות שביתת רופאים שנמשכה 117 ימים, במהלכה נטשו הרופאים את בתי החולים, שלחו מכתבי התפטרות והגיעו אף לשביתת רעב. הר"י הקימה מערך חרום חלופי במקדים עצמאיים מחוץ לבתי החולים. חדרי הלידה ומחלקות הילודים המשיכו לפעול במתכונת שבת לאורך כל אותה תקופה. בעקבות שביתה זו נוספו תקני רופאים ושופר השכר. שביתה זו היוותה גם ציון דרך בנושא קיצור התורנויות שנמשכו עד אז 36-38 שעות עבודה רצופות. בסיום אותה שביתה החל בקופ"ח כללית תהליך קיצור הדרגתי, תוך הסכמה עקרונית להענקת יום חופש לאחר

פרופ' משה לנצט

פרופ' דויד מיכאל שר

תורנות. היישום בשטח היה בעייתי, חייב תוספת תקנים ושינוי נהלים, ונמשך בהדרגה שנים רבות עד אשר זכה לשינוי של ממש בעקבות שביתת רופאים ארוכה בשנת 2000. נושא משך התורנויות לא הסתיים עד היום וגם בזמן כתיבת ספר זה נמשכים מאבקים ודיונים לקיצור נוסף ושינוי מתכונת ההתמחות בהתאם. בעקבות שביתת

1983 עברה חלק מפעילות מרפאות בתי החולים עבר למתכונת תגמול חדשה (שהוגדרה: "ססיות"). מקור השם הוטבע ע"י ד"ר שמשון ארדמן מוועד בילינסון, דרום אמריקאי במקורו, שהשאל מונח זה מספרדית.

היו"ר השישי: פרופ' יוסף שנקר שימש בתפקיד במשך שתי קדנציות (1983-1992). בתקופתו הוקמו תת-וועדות במגוון תחומים: אתיקה:

בראשות פרופ' שר, סילבוס: פרופ' לנצט, וועדת מומחיות: פרופ' פלדי, ביקורת ההתמחות: ד"ר חיים אברמוביץ, מיילדות: פרופ' ג'ק גולדמן, תמותת אימהות: ד"ר איזו אייבשיץ, תמותת ילודים: ד"ר יוסף שיקלוש, תקנון: ד"ר שמואל סגל. בקדנציה השנייה של פרופ' שנקר הצטרפו לוועד גם הפרופ' שלמה משיח (שיבא), ופרופ' ירדנה עובדיה (בילינסון).

אשר הייתה גם האישה הראשונה שהצטרפה למעגל הפעילות הציבורית בתחום בריאות האישה. פרופ' שנקר הרחיב את פעילות האיגוד בוועדות הכנסת בנושאי חקיקה והרחבת מעגל הקשרים עם איגודים בינלאומיים. בשנת 1990 יצאה לאור חוברת ראשונה של עיתון מדעי למיילדות וגינקולוגיה Israeli J of Obstetrics and Gynecology בעריכת פרופ' לנצט. החוברת תוכננה להתפרסם אחת לרבעון, אך מיעוט חומר הוביל לדעיכת מימוש היוזמה.

היו"ר השביעי: פרופ' שלמה משיח, שימש גם הוא במשך שתי קדנציות

(1992-2000). פרופ' משיח, כמחליפו של פרופ' שר גם בניהול אגף נשים בשיבא, הרחיב את הפעילות בנושאי חקיקה וחותמו הוטבע בעיקר בשני תחומים המלווים את

פרופ' יוסף שנקר

פרופ' שלמה משיח

ליבת הפעילות גם כיום: א. הקמת מועצה ארצית. ב. כתיבת "ניירות עמדה" אשר הפכו להיות ליבת הגדרות "המקובל והסביר" במגוון תחומים. מסמכים בעלי חשיבות טיפולית ומשפטית המתעדכנים ומאושרים ע"י המועצה הארצית של האיגוד מידי מספר שנים. ריכוז החומר הופקד באותן שנים בידי ד"ר בני קלנר משיבא.

בתקופת פרופ' משיח העצימה מגמת פיצול "הגינקולוגיה והמיילדות" אשר הובילה בהדרגה להקמת 11 חברות-בת. יוזמה אשר תרמה להעמקת הידע ולשיפור הפעילות הקלינית והמחקרית ברחבי הארץ.

להלן רשימת חברות הבת אשר החלה להתמסד בתקופה זו: רפואת נשים בקהילה, רפואת האסוהעובר, גינקולוגיה אונקולוגית, גינקולוגיה אנדוסקופית, אולטרהסאונד, קולפוסקופיה ופתולוגיה של צוואר הרחם, אורוגינקולוגיה ורצפת האגן, גיל המעבר, ילדות ומתבגרות, אמצעי מניעה ובריאות מינית וחקר השיליה. האגודה הישראלית לחקר הפוריות (איל"ה) מהווה מרכיב חשוב, אך אינה מוגדרת כחברת-בת של האיגוד. כך גם לגבי החברה לרפואה מודעת מין ומגדר.

יו"ר שמיני: פרופ' יוסי לסינג (2001-2004) שימש כמנהל מחלקת נשים ויולדות בבי"ח ליס-איכילוב בתקופה בה עברה המחלקה מבי"ח סרלין-הקרית. לסינג הכניס ממד של שגרה לפעילות השוטפת, המשיך לקדם את פעילות מועצת האיגוד שהחל בה קודמו, בעיקר בתחום ניירות העמדה, ומיסד את מפגשי נציגי הוועדים האזוריים למתכונת של "וועד ארצי".

יו"ר תשיעי: פרופ' אליעזר שלו (בי"ח העמק) 2005-2008 שימש כמנהל מחלקת נשים ויולדות בבי"ח העמק בעפולה ודיקאן ביה"ס לרפואה בטכניון. בתקופתו הוסדרו הנחיות ביצוע בדיקות "על-שמע" (אולטרהסאונד) והנחיות "וועדות-על" במגוון תחומים. בתקופתו מונה פרופ' יונה תדיר להקמת מערך תקשורת להפצת פעילות האיגוד בקרב הציבור. בשלב ראשון הוקם אתר אינטרנט ובהמשך

פרופ' יוסי לסינג

פרופ' אליעזר שלו

ידיעון דו-שבועי. באתר האיגוד רוכזו ניירות העמדה המאושרים ע"י המועצה הארצית בשלושה קבצים: מיילדות (1-99), גינקולוגיה (101-199) ופוריות (201-299). אוגדן המסמכים גדל במהלך השנים, והותאם לכל אמצעי הקשר אשר התפתחו אף הם בהמשך.

פרופ' אריה הרמן

יו"ר עשירי: פרופ' אריה הרמן (בי"ח אסף הרופא), 2008-2011. בהיותו מנהל מחלקת נשים ויולדות בבי"ח אסף הרופא, התמקדה פעילותו בדיון המשפטי והציבורי במגוון נושאים כגון "הולדה בעוולה", בוטלה עילת תביעה לא ראוייה של "חיים בעוולה" והחלה הפעילות בנושא "חוק לפיצוי פגועים מלידתם" ללא צורך בהוכחת רשלנות המטפלים. במהלך השנים הרחיב פרופ' הרמן את השכלתו בלימודי משפטים וכעו"ד המעורב בליווי האיגוד בתקדימים משפטיים ברמות שונות. כולל מול ביהמ"ש העליון. חותמו הוטבע גם בהליך יישום הנחיות קליניות של משרד הבריאות בנושא הפסקת הריון בשלב החיות, ונקבע סטנדרט אחיד לכירורג ואבחנה של האטה בגדילה תוך רחמית. ריכזו ניירות העמדה הופקד בתקופתו בידי ד"ר נגה פורת, יו"ר החברה לרפואת נשים בקהילה, והופק אוגדן ניירות עמדה עדכני.

פרופ' משה בן עמי

11. פרופ' משה בן עמי 2011-2014 שימש בתפקיד מנהל מחלקת נשים ויולדות בבי"ח פוריה-פדה. בתקופה זו החל שת"פ עם מערך הסימולציה (מ.ס.ר.) בשיבא ועדכון סילבוס ההתמחות. מערך התקשורת הורחב ע"י אפליקציה ייעודית, הוחל בפרויקט כתיבת דפי הסבר למטופלות, לומדה לפענוח מוניטור עוברי, והתקבלה החלטה על קיום מאגר נתונים ארצי

במיילדות. מעורבות האיגוד נמשכה בתחום החקיקה בכנסת, הושלם חוק "פיצוי פגועים מלידתם", הוגשה הצעת חוק להחמרת הקריטריונים להפסקת הריון מסיבה עוברית, הפסקת הריון לפני שלב החיות, הצעת חוק "לידות שקטות", ומעורבות ברמה

השיפוטית בנושאים כגון ביטול עילת התביעה בנושא "חיים בעוולה" ו-"בעיית ה-X השביר".

12. פרופ' איתן לוננפלד 2015-2018 שימש בתפקיד מנהל אגף נשים ויולדות בב"ח

סורוקה והתמקד בתכניות "השתלמות עמיתים" תוך גיוס בכירי העמיתים לקידום רמת השירות, הידע, והרחבת סילבוס במגוון תחומים. המועצה המדעית אישרה שלוש תכניות השתלמות עמיתים (fellowship) ברפואת הרבייה, אורוגינקולוגיה / רפואת רצפת אגן ורפואת אם-עובר, פעילות אשר אפשרה יישום תת-התמחות מסודרת במדינת ישראל.

13. פרופ' רוני מימון, יו"ר האיגוד החל משנת 2018 ולאחרונה נבחר

לקדנציה שניה. מנהל מחלקת נשים ויולדות בב"ח אסף הרופא-שמיר. בתקופה זו התרחשו שינויים בנושאי מגדר בחברה הישראלית ואלה באו לידי ביטוי גם בפעילות האיגוד. הקשר עם הציבור הותאם לשינויי הזמן, בין היתר גם באמצעות "דף פייסבוק" של האיגוד (ביוזמת ד"ר משה רויטברט) והתרחבה כתיבה ועדכון ניירות עמדה במגוון תחומים. עריכת הקבצים עברה לחסות רשמית של הר"י (בריכוז ד"ר מאור ממן). פעילות נוספת כללה פרסום אמנה לבדיקת איברי גוף מוצנעים. מסמך זה נועד לשמש בסיס להבטחת מענה ראוי לא רק לבדיקה גופנית זהירה ורגישה, אלא גם הגברת מודעות כל הגורמים הסובבים את הרופא/ה והמרפאה באופן שיתאים לכל סוגי האוכלוסיות, הזרמים, הדעות והעדויות על מנהגי השונים, בשיח ראוי עם המטופלות (קישור לאמנה). בנוסף מתרחשת פעילות בנושא שינויים במתכונת בחינות ההתמחות (בהובלת פרופ' אייל שיינר), הוכנסו שיטות הדרכה חדשות באמצעות סימולציה, צורפו נציגי מתמחים למוסדות האיגוד, והוקמה וועדה לשינוי מתכונת ההתמחות וקיצור התורנויות (בראשות: ד"ר שלומי שגיא).

פרופ' איתן לוננפלד

פרופ' רוני מימון

בפברואר 2020 פרצה מגפת הקורונה (COVID 19) בעולם ובישראל. אירוע משמעותי, שאתגר את ראשי האיגוד ואת כלל הציבור מחשש לסיבוכי הריון ותמותה. בשלבי המגיפה הראשונים נסגרו היחידות להפריה חוץ גופית והומלץ לשקול עיתוי הריון מתוכנן. פיתוח חיסון הוביל לעידוד השימוש בו גם במהלך הריון. בעקבות המגיפה, התמודדו הצוותים הרפואיים עם גלי תחלואה ואף תמותה של נשים הרות בשליש השלישי להריון. אירועים נוספים, אשר טלטלו את מדינת ישראל באותה תקופה, כללו מחאת מתמחים לקיצור התורנויות, מחאת מטופלות לגבי השיח בחדרי הבדיקה והאשמות פרטניות של התנהגות בלתי הולמת של רופאי נשים.

פרופ' ירדנה עובדיה

בשנת 2019 החליטה מועצת האיגוד על הענקת אות הוקרה לפעילות הראויה לציון.

2019: הוענק לפרופ' משה בן עמי, פרופ' רוני טפר, פרופ' ג'וני יונס, פרופ' נרי לאופר ופרופ' שלמה משיח.

2020: ד"ר רחל בכר, פרופ' מרק גלזרמן וד"ר ישראל שפירא.

2021: לפרופ' אבי גולן, פרופ' ארנון סמואלוב, פרופ' איתן לוננפלד וד"ר מנחם פישר.

2022: לפרופ' יעקב בורנשטיין, פרופ' משה הוד, פרופ' עמי פישמן ופרופ' אליעזר שלו.

פרופ' ירדנה עובדיה זכתה לעיטור מיוחד בהיותה האישה הראשונה שפרצה את מחסום השליטה הגברית בהובלת רפואת הנשים בישראל. פרופ' עובדיה מונתה בשנת 1979 לתפקיד מנהלת ביה"ח לנשים ויולדות במרכז הרפואי בילינסון, תפקיד בו שימשה במשך 13 שנה. בתקופה זו פוצלה המחלקה למספר יחידות, תוך הענקת מינויים רשמיים של מנהלי יחידות מטעם הנהלת קופ"ח כללית, תופעה שלא הייתה מקובלת עד אז בישראל. בעקבותיה נפרצה הדרך למינוי נשים נוספות כמנהלות מחלקות נשים ברחבי הארץ.

בשנים 2019-2022 החל גם נוהג חדש להענקת עיטורי "יקיר האיגוד" לרופאים מחו"ל שתרמו באופן יוצא דופן לאיגוד הישראלי למיילדות וגנינקולוגיה.

Howard Cuckle, UK - רפואת אם-עובר

Steve Warsaw, USA - רפואת אם-עובר

Ilan Timor-Trisch, USA - אולטרהסאונד

Frank Louwen, Germany - מיילדות

Stuart Stanton, UK - אורוגינקולוגיה

פרק שלישי

תשתית מחלקות הנשים, מרפאות "טיפת חלב" ומרכזי לידה ברחבי הארץ

א. אזור ירושלים:

במחצית הראשונה של המאה ה-19 לא היו ליישוב היהודי בירושלים בתי חולים ושיעור התמותה היה גבוה. בתי חולים ראשונים שטיפלו בחולים ירושלמים היו שייכים לעדות הנוצריות בעיר העתיקה. במחצית השנייה של המאה הוקמו שלושה בתי חולים יהודיים: רוטשילד, ביקור חולים ומשגב לדרך - שלושתם בתחומי העיר העתיקה. סכסוכים בין עדתיים הובילו להקמת בית חולים בהנהלת יהודים גרמנים חרדים בחסות הקיסרות הגרמנית.

בתי החולים הראשונים בהם הופעלו שרותי רפואה לנשים היו **משגב לדרך** (1854) ו**בי"ח רוטשילד**, אשר שכן תחילה בעיר העתיקה בירושלים. בשנת 1888 הוא עבר לרח' הנביאים, אל מחוץ לחומות העיר העתיקה ושולב במשגב לדרך. מקור שם ביה"ח מהפסוק "ויהי ה' משגב לדרך; משגב, לעתות בצרה" (תהילים, י', ט) ופרושו מתן מחסה לסובל. לאחר מלחמת העצמאות (1949), עבר ביה"ח למבנה ערבי נטוש בשכונת קטמון והוסב לבי"ח ליולדות ובו 20 מיטות ועוד 10 מיטות לניתוחים כלליים. במשך שנים צבר המקום חובות, נסגר ונפתח לסירוגין, ושינה את תפקודו מבית יולדות

לבי"ח כללי. במשך מספר שנים ניהל את המחלקה גם ד"ר מיקי שטרק. **בי"ח שערי צדק** נבנה מראשיתו מחוץ לחומות העיר העתיקה ונחנך בשנת 1902. מקימו ומנהלו הראשון במשך 45 שנה (עד 1947) היה ד"ר משה וואלך וסייעה לו כאחות ראשית ומיילדת "שווסטאר (האחות) זלמה מאיר", שכינויה נקשר למוצאה הגרמני. בשנת 2012 סופח אליו בי"ח ביקור חולים, אשר פעל עד אז במסגרת מצומצמת שכללה גם מחלקת יולדות.

בשנת 1918 הופיעה בארץ ישראל תנועת "הדסה - הסתדרות נשות אמריקה הציוניות" בראשה עמדה הנרייטה סולד, שנטלה על עצמה את שיפור השירות הרפואי תוך הקמת מוסדות רפואיים ברחבי הארץ, והסדרת הטיפול בנשים ההרות ברשת מרפאות שנקראה "טיפת חלב". מאוחר יותר הצטרפו ליוזמה זו גם מוסדות נוספים, כגון קופות החולים, עיריית תל-אביב, נשות ויצ"ו ועוד, מה שהוביל להקטנת שיעור תמותת אימהות וילודים.

בית יולדות פרטי שפעל בירושלים (ברח' הלל 14) בין השנים 1933-1948 נקרא על שם מייסדו, הפרופ' אריה סדובסקי. את לימודי הרפואה השלים באודסה בשנת 1918 ועלה לארץ בשנת 1925. בתחילת דרכו היה שותפו של ד"ר יהודה לייב פוחובסקי בבי"ח גלעד בת"א ובהיעדרו של ד"ר אשרמן ניהל זמנית פרופ' סדובסקי את המחלקה בהדסה ת"א. עד שנת 1934 ניהל גם את מחלקת הנשים והיולדות בבי"ח הדסה בירושלים וויתר מרצונו על הניהול לטובת פרופ' ברנרד צונדק, בעל המעמד העולמי שעלה לארץ. עד פרישתו בשנת 1958 שימש סדובסקי כסגנו של צונדק והיה מפקח ראשי של "טיפות-חלב" במשך 25 שנה, בשנת 1950 הוענק לו פרס הנרייטה סולד ע"י עיריית ת"א, ועירו כיבדה אותו בעיטור "יקיר ירושלים". פרופ' סדובסקי עסק גם בכתיבה רפואית והוציא לאור שני ספרים: "תורת המיילדות" (1942) ו"מחלות נשים" (1949) בהוצאת

הנרייטה סולד

"אחיאסף". הבן, פרופ' אליהו סדובסקי הלך בדרכי האב, היה מנהל היחידה הראשון לרפואת אם-עובר בהדסה, הקים את החברה לרפואת אם-עובר וביסס את חשיבות מעקב ספירת תנועות העובר כמדד להערכת מצבו.

עם נפילת הר הצופים בידי הלגיון הירדני ננטש ביי"ח הדסה. מחלקת היולדות עברה לבניין המיסיון ברח' הנביאים והמחלקה הגינקולוגית (בראשות פרופ' צונדק) עברה לבי"ח הגרמני ("הדסה-זיו") בפינת הרחובות הנביאים ושטראוס. ביי"ח הדסה עין-כרם פתח את שעריו שנים רבות לאחר מכן (1961).

בתקופת המנדט הבריטי התרכזו מרבית הלידות של נשים יהודיות בבתי חולים ברחבי הארץ: בירושלים: בתי החולים רוטשילד, הדסה (הר הצופים), ביקור חולים, שערי צדק ומשגב לדרך. בתל-אביב: בבי"ח הדסה (תחילה ביפו ולאחר מכן ברח' בלפור), בילינסון בפ"ת, ובי"ח עין גדי, בחיפה: ביי"ח רמב"ם, ובית היולדות "בתר". כמו כן, פעלו חדרי לידה בבי"ח העמק בעפולה, שוויצר בטבריה, ובתי יולדות ברחובות ובאר שבע.

המחלקה הגינקולוגית בבי"ח הדסה הייתה מחלקת הנשים הראשונה שסונפה למוסד אקדמי, לאוניברסיטה העברית בירושלים. במסגרת זו הוכשרה תשתית רופאי נשים בכירים, כגון הפרופסורים אהרון בז'ינסקי,

יהודה ברומברג, שמואל רוזין, ואחרים. מנהל המחלקה אשר הוביל את הדסה לאחר פרופ' צונדק (1961-63) היה פרופ' אהרון בז'ינסקי, שלמד רפואה בסורבון ועלה לארץ בשנת 1938. בתקופתו עבר בית החולים ממרכז העיר לעין כרם, ויחד עם פרופ' חיים הלוי (אביו של הרמטכ"ל, רא"ל הרצי הלוי), פקדו על הפינוי מהדסה הר-הצופים בעת המצור (אירוע המתואר בספרם "המצור הכפול"). לאחר פטירתו הפתאומית של פרופ' בז'ינסקי בגיל 53 נכנס לתפקיד פרופ' זאב פולישוק, שסיים את הגימנסיה הרצליה, למד רפואה בנפולי ולונדון, ועבד במחלקת נשים בבי"ח Hammersmith

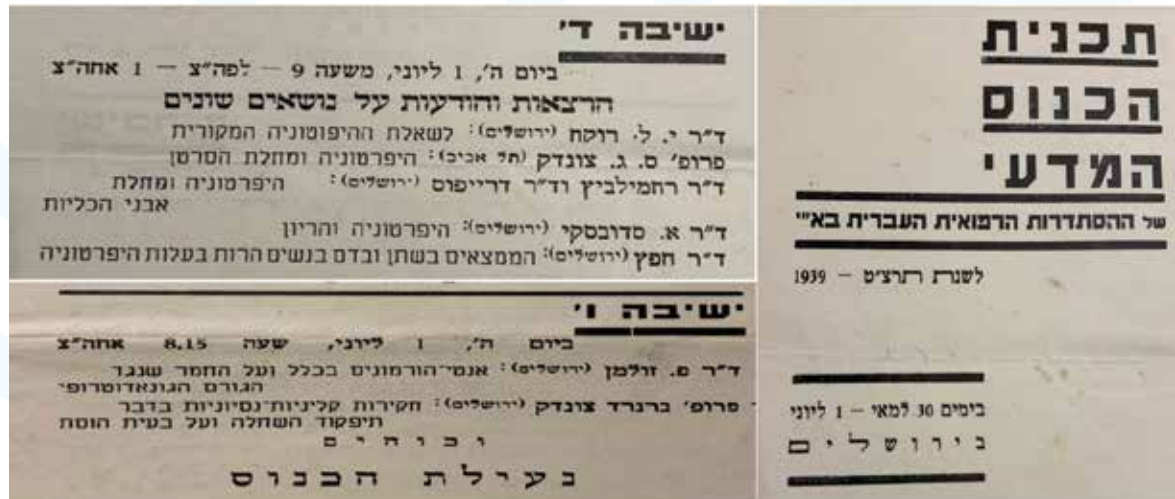

פרופ' אריה סדובסקי

בלונדון. החל משנת 1958 ניהל את מחלקת הנשים בבי"ח רוטשילד בחיפה, ולאחר פטירת פרופ' צונדק (1966) עבר לנהל את המחלקה בהדסה ירושלים. ממשיך דרכו בתפקיד (1978-1999) היה פרופ' יוסף שנקר, בוגר המחזור הראשון של האוניברסיטה העברית, ואחריו פרופ' נרי לאופר, שניהל את המחלקה בשנים 1999-2012. מחליפו בתפקיד במשך עשר שנים היה פרופ' בנימין ראובינוף ובשנת 2022 התמנה לתפקיד פרופ' דוד שוויקי.

הרופאים הבכירים אשר ניהלו את המחלקות הראשונות בארץ הבינו את חשיבות שילוב הפעילות הקלינית והמדעית וטרחו לקיים מפגשים מדעיים כגון זה המתואר בתכנית הכנס משנת 1939 בירושלים.

לאחר מלחמת ששת הימים ושחרור הר הצופים, שוקם ביה"ח הדסה שהיה על ההר וראשון מנהלי מחלקת נשים וילדות בעידן המחודש היו פרופ' צבי פלטי (1997-1992), פרופ' נרי לאופר (עד 1999), פרופ' אריאל מילוויצקי (עד 2010), פרופ' דרורית

פרופ' דורית הוכנר-צלניקר

הוכנר (עד 2019), פרופ' אסנת וולפיש (עד 2022) ומחליפה כיום הוא ד"ר יובל לביא. מאז שנת 2003 פועלות שתי מחלקות "הדסה" באתרים נפרדים (הר הצופים ועין כרם) תוך שתוף פעולה כאגף אחד ובראשן עמדו פרופ' לאופר (2003-2012) ובמשך עשר השנים שלאחר מכן שימש בתפקיד זה פרופ' שמחה יגל.

שילוב נשים להתמחות בירושלים החל רק במחצית שנות ה-70 של המאה העשרים. ד"ר רחל אדטו הייתה הראשונה להתמחות בשערי צדק ואחריה התקבלו בהדסה ובשערי צדק ד"ר יעל אבן וד"ר דרורית הוכנר-צלניקר. פרופ' דרורית הוכנר-צלניקר התמחתה במספר תחומים ושימשה כחברה בוועדות לאומיות כגון וועדת סל התרופות, ועדת הולדה בעוולה במשרד המשפטים, באגודה לגיל המעבר, התמחתה באוניברסיטת רוקפלר בניו-יורק, ושימשה בתפקיד מנהלת מחלקת נשים ויולדות בהדסה הר-הצופים במשך 10 שנים (2010-2019).

המנהל הראשון של מחלקת נשים בשערי צדק היה פרופ' וילי אופנהיימר, שסיים את לימודי הרפואה בגרמניה ועבד במחלקת נשים בביה"ח האוניברסיטאי בפרנקפורט. לאחר עלייתו לארץ התמנה ליועץ בבי"ח משגב לדרך ובבתי החולים האנגליים. החל משנת 1948 ניהל את מחלקת הנשים בבי"ח שערי צדק והוכר כמי שהוביל לשימוש בהתקן תוך-רחמי למניעת הריון. פרופ' אופנהיימר נפטר ממחלת לב בשנת 1964.

בי"ח משגב לרך (1915)

בי"ח ביקור חולים (1925)

בי"ח תאיר רוטשילד (1888)

לאורך השנים ניהלו את המחלקה הפרופסורים שאפר ופלטי, שמיקומו היה בבניין הישן ברחוב יפו. לאחר המעבר לשכונת בית וגן במערב העיר ניהלו את חטיבת נשים ויולדות (1980-1989) ד"ר וינטראוב, באלס, וסטנלי. ממשיכי דרכם היו פרופ' יורם דיאמנט (1989-2002), פרופ' עוזי בלר (2002-2017), פרופ' ארנון סמואלוב (2002-2018) ומאז שנת 2019 מנהלת את חטיבת הנשים הפרופ' סורינה גריסרו-גרנובסקי.

ב. אזור תל אביב והמרכז:

סיפורה של רפואת הנשים באזור העיר תל אביב-יפו מתחיל בביה"ח היהודי "שער ציון", שנוסד בשנת 1891 ופעל עד שנת 1921. מוסד זה הוקם ביוזמת חברי לשכת בני ברית המקומית במימון תרומות מהארץ ומארה"ב.

בשנת 1906 הצטרפה לצוות ביה"ח רופאת הד"ר אלכסנדרה בלקינד שהייתה האישה הראשונה שיצאה מהארץ ללמוד רפואה בחו"ל. למען מימוש מטרה זו, בהיותה בת 28 זו נפרדה מבן זוגה, מנחם מנדל חנקין, בנם של שרה ויהודה לייב ממיסדי המושבה ראשל"צ ויצאה לג'נבה (1898-1904) שם הכירה את ד"ר חיים וייצמן שהיה "רוצנט" בכימיה ולימים היה לנשיאה הראשון של מדינת ישראל. את התמחותה ברפואת נשים וילדים השלימה בצרפת ועם שובה לארץ שימשה כרופאה לאוכלוסייה היהודית והערבית ביפו, והייתה הרופאה הראשונה של הגימנסיה "הרצליה" שמוקמה אף היא ביפו. פעילותה הרפואית הייתה גם בצפון הארץ, ועם גילוי מחלתת ניל"י בה הייתה פעילה, נשלחה לבית הסוהר בדמשק (1917). לאחר שחרורה, בנתה את ביתה בשטח שנקרא "חברה חדשה", שלימים הפך להיות רח' הרצל בת"א, שם הייתה גם מרפאתה. מאוחר יותר הצטרפה אליה ד"ר בת שבע יונס-גוטמן, שלמדה רפואה גם היא

בי"ח שער ציון (יפו, 1891)

בג'נבה ויחד עם ד"ר וייצמן הייתה פעילה באגודת הציונים. ד"ר יונס-גוטמן התמחתה בכירורגיה גינקולוגית בברלין ועם שובה לארץ (1909) חברה לד"ר פוחובסקי ויחד הרחיבו את העבודה הגינקולוגית בבית חולים שער-ציון. בבי"ח זה פעלו רופאים בעלי זיקה לרעיון הציוני. רופאי שער ציון יזמו הקמת ארגון רופאים ארץ-ישראלי

(לימים הר"י), שיתווה כללי רפואה ורישום אחידים. בת-שבע גוטמן שימשה גם כמזכירת הארגון. מקצוע הרפואה אויש בעיקר ע"י גברים ואליהם הצטרפה גם ד"ר חנה וייץ שלמדה בפריז ועלתה לארץ ב-1907.

מספר שנים לאחר מכן (1918) נבנה בית החולים "הדסה". מיקומו הראשוני היה ביפו ולאחר נדודים בין מספר אתרים הוא פעל בין השנים 1929-1992 ברח' בלפור 8. בשנת 1929 נפתחה בהדסה ת"א מחלקת נשים

ויולדות ותחנה לטיפול בנשים הרות וביולודים. בשנת 1951 עברה מחלקה זו לאזור "שרונה", מתחם המטכ"ל של צה"ל ודבק בו השם "בית חולים הקריה". המקום יועד לשמש כבית יולדות ומחלקה גינקולוגית ומנהלו

הראשון היה ד"ר אשרמן אשר קבע, בין היתר, שנשים תוכלנה לשהות באשפוז במשך 8 ימים (לעומת 4 ימי אשפוז בהדסה). בשלב זה היו בו 150 מיטות אשפוז. עם פרישת אשרמן, התמנה למחליפו פרופ' סופרמן

(1958) והמקום התרחב וחולק לשתי מחלקות. בראש המחלקה השנייה עמד פרופ' רנזו טואף (שעבר ממשגב לדך). באותן שנים נמנעו מנהלי מחלקות במדינות רבות ובישראל מלקבל נשים להתמחות בתחום זה. מסלול מקורי להתמחות נשים בארץ היה דרך השירות בצה"ל. במסלול

זה התקבלה להתמחות בשנת 1968 ד"ר אסנת וקסלר למחלקתו של פרופ' טואף. קדמה לה במסלול רגיל הד"ר לשבסקה במחלקתו של פרופ' סופרמן.

מנהלי שתי המחלקות המקבילות בבי"ח הקריה, לאחר הפרופסורים סופרמן וטואף, היו הפרופסורים ראובן פייזר ומנחם דוד, עד פינוי המקום שהיה צמוד למחנה מטכ"ל

ד"ר אלכסנדרה בלקינד

ד"ר בת שבע יונס-גוטמן

והעברתו לבי"ח איכילוב (1997) בתקופת הניהול של פרופ' יוסי לסינג. עם פרישתו לגמלאות, עבר לניהול המחלקה בבי"ח מעייני הישועה בבני ברק. מאז שנת 2015 מנהל את אגף נשים ויולדות הפרופ' יריב יוגב שעבר מבילינסון.

דמות מרכזית ברפואת הנשים של אותם ימים היה ד"ר אמיל שטיין. מדובר באיש רב פעלים, שהתמחה בכירורגיה וגינקולוגיה בכתי חולים בווינה. במלחמת העולם ה-I קיבל מספר אותות הצטיינות ועם סיומה השתתף במגוון פעולות ציוניות וכן בהוצאה לאור של עיתון ציוני יומי, ה-Wiener Morgenzeitung. בשנת 1920 הוזמן ע"י מנהלה הראשון של הדסה, ד"ר יצחק רובינוב, והנרייטה סולד, לנהל את בי"ח הדסה בת"א ולהיות המנתח והגינקולוג הראשי שלו. שלוש שנים לאחר מכן הקים ברח' מזא"ה 10 בת"א את בית החולים הפרטי "עין-גדי" (1923). בתקופת מאורעות תרפ"ט (1929) פעל בו גם מנתח מבי"ח הדסה, ד"ר זאב יונס (וולף) והמיילד ד"ר יחיאל זליצקי אשר רכש עם עלייתו לארץ מפולין (1934). ד"ר זליצקי הצטרף לצוות בי"ח פרטי ברח' לילינבלום 27, בצמוד לביתו של ראש עיריית ת"א דאז, מאיר דיזינגוף, אשר נהג לצאת למרפסת ולשאול "האם היולדת שצעקה כבר ילדה?" ד"ר זליצקי היה פעיל בקופ"ח מכבי עד גיל 91 ובשנת 1985 הענק לו פרס מפעל חיים ע"י נשיא המדינה חיים הרצוג.

בשנת 1934 נחנך גם בית יולדות פרטי "אברבך" ברמת גן, שהוקם ע"י ד"ר ליאו אברבך, יחד עם מיילדת וותיקה, מרים יצחקי, שפעלה במשך 40 שנה גם בראשל"צ ובירושלים. למקום זה הגיעו אלפי יולדות מכל אזור המרכז ובשנת 1947 הוחלף שמו ל"רמת-מרפא". בשנת 1984 נרכש המקום ע"י קופ"ח מכבי שהרחיבה את מגוון הפעילות. שנים רבות קודם לכן (דצמבר 1935) נחנך בי"ח "אסותא ת"א", שהיה חלק ממערכת בריאות של ההסתדרות הציונית - הדסה וקופ"ח כללית - ופעל כחברה פרטית, שמניותיה נמכרו לרופאים בלבד. המקום נוהל ע"י הגינקולוג ד"ר בנימין פרישמן ובמשך שנים רבות הייתה בו גם מחלקת יולדות פעילה. מאוחר יותר (1994)

נרכשה "אסותא" ע"י "מכבי", אשר צרפה לקבוצה גם את ביי"ח "רמת מרפא". הייתה זו רשת של 8 בתי חולים ומרפאות ברחבי הארץ, שפעלה תחת המותג "אסותא מרכזים רפואיים". רשת "רמת מרפא" נוהלה ע"י פרופ' יונה תדיר במשך 6 שנים (1997-2003). קודם לכן נסגרו חדרי הלידה באסותא, אך התפתחה פעילות ענפה בתחום הכירורגיה האנדוסקופית/גינקולוגית בהובלת פרופ' מוטי גולדנברג וד"ר חן גולדשמיט. באסותא ת"א הוקמה יחידת IVF פרטית בהובלת הפרופסורים שלמה משיח, יהושע (שוקי) דור ודוד לברן. הייתה זו מעבדת הח"ג הפעילה ביותר בארץ ואחת מהפעילות בעולם בניהול פרופ' יעקוב לברון.

בית חולים פרטי נוסף לנשים ויולדות הוקם ברח' יהודה הלוי 9 בתל אביב ע"י ד"ר יצחק פריד, גינקולוג שעלה לארץ מרוסיה, לאחר שעבד במספר בתי חולים בברלין. בית חולים זה פעל במשך כ-27 שנים (1928-1955), במהלך נולדו בו כ-35,000 תינוקות.

בשנת 1933 הוקם ביפו בי"ח פרטי ע"י ד"ר פואד איסמעיל דג'אני, בן לאחת המשפחות המכובדות בעיר. דג'אני למד רפואה בקושטא (היא איסטנבול של היום) והשתלם בכירורגיה בלונדון. בשנים 1914-18 שירת בצבא התורכי ולאחר מכן עבד בירושלים. בביה"ח שנשא את שמו היו 50 מיטות אשפוז, חלקן הוקדשו ליולדות. לאחר פטירתו בשנת 1948, עזבה אלמנתו סלמה עם ילדיהם ללונדון והמתחם עבר לידי האפוטרופוס לנכסי נפקדים. שם ביה"ח הוסב "לצהלון" (ע"ש רופא יהודי איטלקי מהמאה ה-17, יעקב צהלון) והוקמה בו מחלקת נשים ויולדות ע"י ד"ר משה ריקובר. בי"ח נוסף באזור זה היה "דונולו". בשנת 1958 אוחדו בתי החולים דונולו ודג'אני, ושם הוסב ל-ביה"ח הממשלתי ביפו. ניהול המחלקה הועבר לפרופ' וצלב אינסלר, שהגיע מבי"ח שיבא. בשנת 1980 הוסבו בתי חולים אלה לבי"ח וולפסון, הועברו למבנה חדש בחולון, ומחלקת הנשים נוהלה ע"י פרופ' חיים זכות.

בפתח תקווה הוקם בי"ח בילינסון כמוסד אשר נועד לשרת את כלל הישוב היהודי

באזור. יוזם ההקמה היה ד"ר משה בילינסון, רופא ופעיל ציוני בתנועת העבודה, שהיה מקורב לברל כצנלסון ותרם רבות לפעילות ההסתדרות. ביה"ח נחנך בשנת 1936, היא השנה בה נפטר ד"ר בילינסון. המחלקה הגינקולוגית בו נוהלה ע"י פרופ' ארווין רבאו, שעלה לארץ מברלין בשנת 1933, שם שימש כסגן מנהל מחלקת נשים בבי"ח האוניברסיטאי "מואביט". פרופ' רבאו התמחה שם גם בכירורגיה כללית וילדים והיה בין מקימי ביה"ח אסותא. בשנת 1951 עבר לבי"ח תל-ליטווינסקי (לימים, תל השומר-שיבא) שם הקים וניהל את האגף לגינקולוגיה ומיילדות. מחליפו בבילינסון היה מומחה עתיר ניסיון, פרופ' פריץ-בדריך גנץ, שהגיע מניהול המחלקה בבי"ח העמק, לאחר שלמד רפואה והתמחה בגינקולוגיה בעיר פראג, שם גם ניהל מחלקה גינקולוגית במשך 9 שנים (1929-1938).

פרופ' ארווין רבאו

מנהל המחלקה הבא בבילינסון היה פרופ' יצחק הלברכט, שהיה מעורב גם במחקר ופעילות בינלאומית בתחום הפוריות. הלברכט התפרסם בזכות מחקריו בתחום שחפת החצוצרות, והיה מעורב בפעילות ארגונית רבה. כרבים מבכירי המערכת באותם ימים, היה בוגר אוניברסיטה גרמנית ועלה לארץ בשנת 1934. גם הוא הגיע מבי"ח העמק בעפולה, שם ניהל את המחלקה במשך 3 שנים (1934-1936). את המחלקה בבילינסון ניהל עד שנת 1944.

פרופ' יצחק הלברכט

ראויה לציון העובדה, שבניגוד למנהלי מחלקות אשר סרבו באותן שנים לקבל נשים להתמחות, פרופ' הלברכט היה הראשון שקיבל רופאה להתמחות במחלקתו. הייתה זו ד"ר מרים (מניה) מררי (ווסרמן), שלמדה בברנו (צ'כיה). לאחר השלמת לימודיה (1936) שבה לישראל, עבדה כרופאה כללית בכפר החורש ליד נצרת ובשנת 1943 התקבלה להתמחות בבילינסון. בית החולים חייב באותם ימים את הרופאים להתגורר בתוך בית החולים, ללא ילדים, מה שאילץ את ד"ר מררי לשלוח

את בנה אריאל בן ה-4 (כיום, פרופ' אריאל מררי - מומחה עולמי לחקר הפסיכולוגיה של הטרור) למעון בקיבוץ גבעת השלושה.

רופאת נשים נוספת הראויה לאזכור מאותה תקופה היא ד"ר לורה שטיין. את התמחותה עשתה בבי"ח "מואביט" בברלין, אצל פרופ' רבאו, ועלתה לארץ עוד לפניו. מאוחר יותר אף התמנתה לרופאת ח"ן ראשית בצה"ל.

בשנת 1944 עבר פרופ' הלברכט לנהל בית היולדות בחדרה ובשנת 1954 חזר לניהול ביילינסון ב' (בי"ח השרון). פרופ' הלברכט היה בין מקימי מכון המחקר ע"ש רוגוף בביילינסון (יחד עם פרופ' אנדרה דה-פריס), והמכון לחקר הרבייה ע"ש גטניו, פרסם כ-180 מאמרים וזכה בתואר יקיר העיר רמת-גן.

ד"ר מרים (מניה) מררי
(ווסרמו)

יורשו בניהול היה ד"ר בנימין אקרלינג שלמד באיטליה, הצטרף לפרטיזנים ביוגוסלביה במלחמת העולם ה-II ועלה לארץ עם תומה. בתחילת דרכו עבד בהדסה תחת ניהולו של פרופ' צונדק. לביילינסון עבר בשנת 1956, שימש כסגנו של פרופ' גנץ וניהל את המחלקה במשך 3 שנים, עד פטירתו. פרופ' גנץ ראה חשיבות בשילוב נשים כרופאות מתמחות ובשנת 1956 קיבל למחלקתו את ד"ר ירדנה עובדיה ואחריה גם ד"ר מימי גבאי.

מחלקה זו נוהלה ע"י מספר מנתחים עתירי ניסיון ותחום זה קודם עוד ע"י פרופ' סידני יואל-כהן, שהוזמן ע"י הנהלת קופ"ח כללית מדרום אפריקה. פרופ' יואל-כהן היה מנתח בעל שם עולמי ומנתחים מחו"ל ומישראל הגיעו כדי לצפות בניתוחי "הוירטואוז הכירורגי". עם פרישתו בשנת 1979, מונתה לתפקיד פרופ' ירדנה עובדיה, אשר החלה את דרכה 24 שנים קודם לכן כמתמחה במחלקה זו. מינוי זה הוביל להייתה האישה הראשונה שמונתה לתפקיד ניהול מחלקת נשים ויולדות. פרופ' עובדיה הייתה חלק מקבוצת רופאים שעלו לארץ מבולגריה ובמשך שנים הייתה זו שכבת מנהלי

מחלקות דומיננטית בבילינסון ובסביבה. ביניהם ניתן למנות את בעלה, ד"ר לאו עובדיה (הרדמה), פרופ' מוריס לוי (מנתח הלב שביצע את השתלת הלב הראשונה בישראל), פרופ' יוסף (ז'וז'ו) רוזנפלד (רופאה האישי של רוה"מ גולדה מאיר), פרופ' פנחס משפ' (פנימית), פרופ' משפ' בן בסט (פלסטיקה), ונוספים.

בשנת 1942 הוקמה בפ"ת שלוחה כירורגית שנקראה "בילינסון ב". מאוחר יותר הוסב שמה לבי"ח השרון ובשנת 1982 נקראה ע"ש גולדה מאיר "גולדה-השרון". לאחר רצח ראש הממשלה יצחק רבין (1995) נקרא המרכז המורחב על שמו וכלל את שני בתי החולים, בילינסון והשרון. הרחבת פעילות בית החולים כללה פתיחת מחלקת נשים ויולדות נפרדת בבי"ח השרון, אשר נוהלה ע"י פרופ' הלברכט שעבר מבילינסון. מחליפו בשנת 1975 היה פרופ' יעקב (ג'ק) גולדמן, שעבר אף הוא מבילינסון וניהל מחלקה זו עד שנת 1991. עם פרישתו, נוהלה המחלקה ע"י פרופ' ציון בן רפאל, שהגיע משיבא. בתחילת שנות ה-90 החל תהליך אחוד שני בתי החולים ע"י קופ"ח כללית ועם פרישת פרופ' עובדיה מניהול המחלקה בבילינסון (1993), אוחדו גם שתי מחלקות הנשים. הרחבת הפעילות הובילה להגדרת המקום כבי"ח לנשים בניהול פרופ' מרק גלזרמן (2005-2012). עם פרישתו, הקים פרופ' גלזרמן את החברה הישראלית לרפואה מודעת מין ומגדר והוביל תחום זה לקדמת הבמה, לעידוד מחקר להבנה והגדרה של הבדלים פיזיולוגיים וטיפוליים בין נשים וגברים. תחום זה נלמד כיום גם בביה"ס לרפואה. ממשיך דרכו בבילינסון היה תלמידו מסורוקה, פרופ' ארנון ויז'ניצר, שניהל את המחלקה עד שנת 2022. עם פרישתו מונתה לתפקיד פרופ' אסנת וולפיש, שעברה מהדסה הר הצופים. בהיבט מחלקתי הייתה זו סגירת מעגל בין פרופ' עובדיה לפרופ' וולפיש בניהול בי"ח גדול "לנשים ע"י נשים", וכחלק ממגמה המתרחשת במחלקות רבות נוספות.

אספה הרופא - בשנת 1912 הקימו העותומנים בית חולים במחנה הצבאי "סרפנד". בתקופת המנדט הבריטי שימש המקום את חיל האוויר המלכותי וכך המשיך לפעול

עד מלחמת השחרור. עם פרוץ המלחמה, הורה קצין הרפואה הראשי, ד"ר חיים שיבא (מייסד חיל הרפואה וחתן פרס ישראל) להעביר צוות וציוד מתל-ליטווינסקי (תל השומר) לסרפנד (צריפין) תוך התמקדות בשרות רפואי לטיפול בנשים, אורתופדיה וכירורגיה. מנהל מחלקת נשים במשך 25 שנה היה פרופ' הרמן הירש (1947-1972) ומחליפו במשך 22 שנה היה פרופ' אליהו כספי (1972-1994). עם פרישתו מונה למנהל המחלקה פרופ' יאן בוקובסקי (עד 2003) והוחלף ע"י פרופ' אריה הרמן (עד 2019). הרמן שימש במשך 3 שנים כיו"ר החברה למיילדות וגינקולוגיה. מחליפו בניהול המחלקה,

פרופ' רוני מימון, משמש גם הוא כיו"ר האגודה מאז 2018. הרופאה המתמחה הראשונה במחלקה זו הייתה ד"ר שרה אלנבוגן, שהתקבלה להתמחות ע"י פרופ' הירש ואחריה התקבלה ד"ר רחל בכר (1978-1984) כמתמחה מטעם צה"ל, תחת ניהול פרופ' אלי כספי. שלוש שנים לאחר סיום תקופת ההתמחות התמנתה ד"ר רחל בכר כרופאת נשים ראשית בצה"ל (1987-89), שימשה גם כיו"ר סניף ת"א והמרכז באיגוד הישראלי למיילדות וגינקולוגיה ובמשך כ-10 שנים שימשה גם בתפקיד רופאת נשים ראשית במכבי שרותי בריאות.

ד"ר רחל בכר

בית חולים ממשלתי קטן ("הירקון") הוקם בשנת 1940 בין הרחובות לואי מרשל ויהודה המכבי בצפון תל אביב ופעל כבי"ח לשעת חירום. את השרות הגינקולוגי ניהל במשך כשנה פרופ' ארווין רבאו בתקופה שבין ניהול המחלקה בבילינסון לבין הקמת המחלקה בשיבא.

בי"ח תל השומר הוקם בשכונת תל-ליטווינסקי (רמת גן) במתחם בסיס צבאי כבי"ח אמריקאי. המקום נסגר לאחר זמן קצר, נפתח שוב כבי"ח של חיל האוויר הבריטי ו-4 שנים לאחר מכן, ביוזמת פרופ' חיים שיבא, נפתח כבי"ח צבאי (1948). לאחר פטירתו (1971) נקרא ביה"ח על שמו. את אגף נשים בבי"ח תל-ליטווינסקי הקים וניהל פרופ' רבאו שעבר מבילינסון ושנה בבי"ח הירקון בשנת 1948. מחליפו, פרופ'

דויד מיכאל שר, עבר מהדסה בירושלים וניהל את המחלקה בין השנים 1969-1995. פרופ' שר היה גם היו"ר החמישי של האיגוד ועמד בראש החוג למיילדות וגינקולוגיה באוניברסיטת תל אביב. בתקופתו התקבלו מספר נשים להתמחות בשיבא, היו אלה ד"ר יונת פלורסהיים, ד"ר הילה קומרוב וד"ר אילנה רבאו. בשנת 1979 התקבל פרופ' שר כחבר בקולג' המלכותי לגינקולוגיה ובשנת 1982 קיבל אות יקיר העיר רמת גן. בשנת 1992 הועבר ניהול האגף לפרופ' שלמה משיח (פרטים בפרק יו"ר האיגוד). פרופ' משיח התמקד ברפואת "אם-עובר" ועם פיתוח שיטת ההפריה החוץ גופית קידם את הנושא בישראל, במקביל לפעילות אותה הוביל גם פרופ' יוסף שנקר בהדסה עין כרם. פרופ' שלמה משיח השאיר את חותמו על האיגוד בשתי קדנציות כיו"ר השביעי של האיגוד (1992-2000). עם פרישתו מונה למנהל האגף פרופ' אייל שיף ובשנת 2022 התמנה לתפקיד פרופ' אייל סיוון.

בכפר סבא הוקם בשנת 1951 בית יולדות עצמאי ששכן בחורשה מבודדת בדרום העיר. מנהלו הראשון היה ד"ר שלמה אלכסנדר נברסקי (1951-1969), שלמד רפואה בגרמניה ועבד בבי"ח יהודי בקובנה שבליטא. במלחמת העולם ה-II נשלח למחנה הריכוז דכאו ולאחר שחרורו ע"י הצבא האמריקאי מונה למנהל בי"ח לניצולי השואה במחנה העקורים לנדסברג. לאחר עלייתו לארץ (1946) ניהל את מחלקת היולדות

בי"ח בילינסון (פתח תקווה, 1936)

בי"ח הדסה (תל אביב, 1929)

בבי"ח בעפולה. בשנת 1952 עבר לכפר סבא, ניהל את בית היולדות במשך 17 שנה ובמשך שנים ניהלה אשתו את חדרי הלידה. לאחר מכן ניהל את המקום ד"ר שמואל מלץ (1969-1978).

בי"ח מאיר הוקם תחילה כבי"ח לחולי שחפת ובשנת 1972 הוכרז כבי"ח כללי. בשנת 1978 עבר בית היולדות העצמאי למשכנו החדש במסגרת בי"ח מאיר ופוצל לשתי מחלקות אשר פעלו במקביל במשך 10 שנים (1978-1988): מחלקת נשים ויולדות א' נוהלה ע"י ד"ר נח בן-אדרת, שעבר מסורוקה-באר שבע, ומחלקה ב' ע"י פרופ' צ'רלס בהרי, שעבר מבילינסון. בשנת 1989 אוחדו שתי המחלקות לאחת בניהול פרופ' יורם בייט, שהגיע מהדסה עין כרם. מחליפו, פרופ' עמי פישמן, ניהל את המחלקה המאוחדת במשך 20 שנה (2001-2021) ועם פרישתו מונתה כמנהלת המחלקה הפרופ' טל בירון-שנטל.

בבני ברק הוקם בי"ח מעייני הישועה בו נפתחה מחלקת נשים ויולדות (1990). בשנותיה הראשונות התמקדה המחלקה בתחום המיילדות לשרות המגזר החרדי. במהלך השנים הורחבה הפעילות למירב תחומי רפואת הנשים. מחלקה זו נוהלה במשך שנים רבות ע"י ד"ר בני חן ובשנת 2015 עבר פרופ' יוסי לסינג מאיכילוב לנהל את המחלקה. לאחר פטירתו (2021) עבר ניהול המחלקה לפרופ' אריאל מני.

ג. חיפה והצפון:

בתי החולים הראשונים בצפון הארץ היו בעיר נצרת. הראשון הוקם ע"י ד"ר קלוסט ורטן, רופא סקוטי שהגיע בשליחות ארגון מיסיונרי EMMS מאדינבורו ופעילותו החלה בשנת 1861, כ-7 שנים אחרי ביה"ח "משגב לדך" בירושלים. שמו הרשמי ביה"ח נצרת (אי.מ.מ.ס. - The Nazareth Trust) ומוכר נקרא גם בכינוי "הסקוטי". מאז הקמת בית החולים ועד לשנות ה-50 של המאה ה-20 בוצעו הלידות באזור בסיוע מיילדות בבתי היולדות עצמן, ולידות שהסתבכו הועברו לבית החולים להשלמת ההליך. בשנת 1924 הפעיל בית החולים תוכנית "אם וילד" שהפכה בהמשך ל"טיפת חלב". בשנת 1932 הצטרפה לצוות בית החולים רופאה, ד"ר דוריס וילסון, שהייתה אחראית על הטיפול בנשים ובילדים. בשנת 1956 מונתה ד"ר רונה מקאי כאחראית לצד ד"ר ברנט, כירורג ומנהל בית החולים, שביצע את הניתוחים הקיסריים. בין השנים 1960-66 הושלמה בניית חדרי לידה ומחלקת נשים חדשה וניתנים בה כל השירותים המקובלים במדינה. מאז שנת 2001 הוכרה המחלקה למתן התמחות ובשנת 2021 הוקמה גם יחידה להפריה חוץ גופית. מנהלי המחלקה לדורותיהם היו ד"ר דליה מנסור-שווקה, ד"ר מרואן חכים, ד"ר הלין דיקסון, ד"ר סימון, ד"ר רונה מקאי, וד"ר דוריס וילסון. בין השנים 2017-2021 ניהלו את המחלקה ד"ר ג'ימי ג'דעון וד"ר אורלי ברנדס (מ"מ) ובשנה האחרונה מנהל אותה ד"ר ניבאל עואד ח'מאיסי.

ביה"ח השני בנצרת הוקם כ-20 שנה לאחר מכן (1882) ונקרא "המשפחה הקדושה" - או "האיטלקי" ומיקומו בשכונת נמסאווי בצפון מערב העיר היה בתוך בית פרטי בעיר העתיקה. בשנות החמישים של המאה העשרים קיבל ביה"ח הכרה ורישיון מממשלת ישראל. בין השנים 1970-1980 ניהל את המחלקה הגינקולוגית דר לוצאטו פרנקו. במהלך השנים 1970-1980 ניהלו את המחלקה במשמרות רופאות איטלקיות, ורופאה הודית בשם ד"ר גיררד. במשך כ-25 שנה (עד שנת 2011) נוהלה המחלקה הגינקולוגית

ע"י ד"ר דליה מנסור-שווקה, בוגרת ביה"ס לרפואה של האוניברסיטה העברית, שהייתה גם האישה הערבית הראשונה שסיימה את מסלול הלימודים בירושלים. את התמחותה עשתה בביה"ח בנהריה. מאז 2011 מנהלת המחלקה ע"י ד"ר ניקולא פרח שהגיע לארץ כמומחה מגרמניה. כיום מנהל פרופ' ראיד סאליס.

בית חולים שלישי בנצרת, סן ונסן דה פול ("סנט וינסנט") הוקם בשנת 1898 ובו 17 מיטות בלבד, אך נפתח כשרות לציבור רק בשנת 1910. את כינוי "הצרפתי" קיבל בזמן השלטון העותומני, במטרה לזכות בתמיכת השלטון הצרפתי. ואכן, במשך שנים רבות ניהל את המקום רופא צרפתי, ד"ר פול פלסייר (1964-1989). בתקופה זו נפתח בית יולדות ומרכז טיפול באם ובילד. בין השנים 1989-2015 ניהל את המחלקה הגינקולוגית הד"ר תאופיק נסייר, ומאז שנת 2016 מנהל המחלקה הוא ד"ר איאד שהשאן.

בית חולים בני ציון היה המוסד הרפואי היהודי הראשון בחיפה (1922) והוקם אף הוא ע"י נשות "הדסה חיפה". בתחילתו היו בו שתי מחלקות - יולדות וכירורגיה. בשנת 1944 הוקמה מחלקת נשים ויולדות שפעלה במשך 14 שנה בראשות ד"ר רפאל משה חפץ. בשנת 1971 סונפה המחלקה לפקולטה לרפואה של הטכניון. מנהלי המחלקה לדורותיהם היו הפרופסורים פולישוק, שרף, טימור, גונן, ומשנת 2013 מנהל את המחלקה ד"ר שלומי שגיא.

סיפורו של ד"ר רפאל משה חפץ מייצג את סיפורם של רופאים, פעילים ציוניים, השזור לאורך פרקי הספר. ציונים אשר שילמו מחיר כבד על פעילותם זו וכל אחד בדרכו בחר לעלות לארץ ישראל ולהיות חלק מתשתית הרפואה. ד"ר חפץ היה פעיל ציוני בקייב שלמד רפואה בגרמניה. עם פרוץ מלחמת העולם גורש לרוסיה ושרת בצבא האדום, אך בהיותו פעיל ציוני נאסר והוגלה להרי אורל. הודות לפעילותה של יקטרינה פשקובה, אשתו (הראשונה) של הסופר מקסים גורקי שפעלה בצמרת

ד"ר דליה מנסור-שווקה

"הצלב האדום" שוחרר ועלה לארץ (1926). בשנת 1927 עבד במחלקה הגינקולוגית ברוטשילד ירושלים, בשנת 1935 הצטרף לפרופ' צונדק שעלה באותה שנה לארץ ומונה לניהול המחלקה בהדסה הר הצופים, ובשנת 1944 הקים וניהל במשך 14 שנה את המחלקה ברוטשילד חיפה.

לפני קום המדינה השתמשו יהודי חיפה וסביבותיה (1942) בעיקר בשירותי בית החולים "הדסה" בחיפה שפעל בבניין חדש (בי"ח רוטשילד), ובתי יולדות שפעלו תחת השמות "מולדה" (1934-1958) ו-"אמהות" (1945-1963). בית היולדות "מולדה" נתרם ע"י אברהם רוטנברג (אחיו של מייסד חברת החשמל המהנדס פנחס רוטנברג) והופעל ע"י אשתו של אברהם, הד"ר פיניה רוטנברג, יחד עם ד"ר רודולף מאיר, שהיה גינקולוג עתיר ניסיון. מאיר למד רפואה בגרמניה וניהל מחלקה גינקולוגית בבי"ח האוניברסיטאי בפרנקפורט. במלחמת העולם ה-I היה גינקולוג ראשי בבי"ח של הצלב האדום ועלה לארץ בשנת 1934.

בבי"ח רוטשילד ניהל את החטיבה הכירורגית ד"ר ג'ון הרברט תומפסון, שהיה גם מנהל בית החולים. את השרות הגינקולוגי הוביל סגנו, מנתח דרוזי-לבנוני, ד"ר נאיף-אמין חמזה, שסיים את לימודי הרפואה באוניברסיטה האמריקאית בבירות, שרת כקצין רפואה בצבא הבריטי, מילא מספר תפקידים ונשאר בארץ עד אחרי קום במדינה.

בית החולים רמב"ם ניבנה בזמן מלחמת העולם השנייה בין נמל חיפה ומסילת הרכבת כדי לספק פתרונות רפואה לפצועים שהגיעו מרחוק. המקום נחנך בשנת 1938 והפך בהדרגה לשמש ביה"ח המרכזי. המחלקה הגינקולוגית נוהלה ע"י פרופ' אהרון פרץ, שסיים את לימודי הרפואה בקובנה (ליטא) ושם גם התמחה בגינקולוגיה. במלחמת העולם ה-II עבד בכפייה כרופא בגטו קובנה ועם חיסול הגטו הועבר למחנה הריכוז שטוטהוף. בשנת 1945 עלה לארץ והתמנה בשנת 1949 למנהל המחלקה הגינקולוגית בביה"ח הממשלתי בחיפה (רמב"ם), אותה ניהל עד שנת 1976. לאחר מכן

פוצלה המחלקה לשתיים, בניהול מקביל של פרופ' יוסף ברנדס (עד 1981) ופרופ' איתן פלדי (עד 1992). פרופ' יוסף איצקוביץ ניהל את החטיבה במתכונת מאוחדת (עד 2014) ומאז מנהל את האגף פרופ' זאב וינר.

בי"ח הכרמל החל את פעילותו בשנת 1976 ומנהלי מחלקת נשים ויולדות היו הפרופסורים אמנון דויד, חיים אברמוביץ, רון אוסלנדר, וכיום מנהל את המחלקה פרופ' עופר לביא.

המרכז הרפואי זיו בצפת נחנך לראשונה בשנת 1911 ומספר שנים לאחר מכן (1921) עבר לחסות הדסה כבי"ח לחולי שחפת, לצד בית יולדות. האוכלוסייה היהודית באזור הגיעה גם לבי"ח "שווייצר" בטבריה. מחלקת היולדות בצפת הוקמה בשנת 1954 ע"י ד"ר צבי מנדל. לאחר מותו התמנה כמנהל ד"ר בנימין פרישמן שעבד קודם לכן בבית חולים דונולו ביפו. בשנת 1973 התמנה ד"ר הרצל מלמד, שעלה מדרום אפריקה ופעל תחילה גם בשיבא ובילינסון. בין השנים 1976-79 ניהל את המחלקה ד"ר חיים זכות, ומחליפו עד 1984 היה ד"ר שלמה בלס. בשנה זו התמנתה ד"ר שפרה זוהר, שניהלה את המקום במשך 26 שנה. בשנת 2010 התמנה ד"ר ענבר בן שחר שהגיע מהדסה עין כרם.

ד"ר שפרה זוהר

באזור טבריה הופעלו שרותי לידה בבית החולים "הסקוטי" שהוקם בשלהי המאה ה-19 (נחנך בשנת 1894) ונוהל ע"י ד"ר דייוויד טוראנס שנשלח מטעם המיסיון בסקוטלנד. במסגרת שליחותו זו נסע גם לטפל בתושבי צפת. בנו, ד"ר הרברט וואט טוראנס, סיים את לימודי הרפואה בגלזגו בשנת 1916, שירת במלחמת העולם ה-I וקרבתו לחבריו היהודים החזירה אותו לארץ, להצטרף לאביו בעבודתו. לאורך כל אותה תקופה המשיכה לפעול מחלקת הנשים והיולדות בבי"ח שווייצר בטבריה. עם פינוי הצבא הבריטי ב-1948 עזב גם הוא, אך חזר פעם נוספת בשנת 1950, והמשיך לעבוד בבית החולים עד לפרישתו בשנת 1953. המקום היה מבוקש ובמהלך השנים

נולדו בו כ-20 אלף תינוקות. בית חולים סקוטי זה המשיך בפעילותו כבית יולדות עד שנת 1959. ד"ר הרברט וואט טוראנס שב לאנגליה והמקום הוסב לבית הארחה. בשנת 1962 ביקר במקום יחד עם אשתו שהייתה אחות ראשית בביה"ח בטבריה. ראש עיריית טבריה דאז העניק לד"ר הרברט וואט טוראנס הבן סיכת זהב המסמלת את היותו יקיר העיר והכיכר מול ביה"ח הסקוטי נקראה על שמו. עם פתיחת בי"ח פוריה (1955) עברו בהדרגה הלידות לשם. בשנת 2005 הוסב שם ביה"ח לזכרו של פרופ' ברוך פדה. מנהלי המחלקה לדורותיהם היו הד"ר משה שלמן, ד"ר טדי אדלשטיין שהגיע לארץ מדרום אפריקה, פרופ' לוי, פרופ' אוהל גונן, ובמשך 26 שנה (1996-2021) ניהל את המחלקה פרופ' משה בן עמי, אשר שימש גם כיו"ר ה-11 של האיגוד. מנהל המחלקה הנוכחי הוא ד"ר יורי פרליץ.

בעפולה נחנך בשנת 1930 בית חולים העמק. קודם לכן (1923) התגייסו חברי גדוד העבודה, שהקימו את הקיבוצים עין חרוד ותל יוסף, להקמת בית יולדות ליד מעיין חרוד, שפעל בתוך שני אוהלים גדולים בהם טופלו גם חולי מלריה. בעקבות קרע בין הקיבוצים נטלה קופ"ח כללית את היוזמה ובשנת 1924 הקימה את בית החולים הראשון בארץ שהתנהל בחסותה. את השרות הגינקולוגי ניהל ד"ר דוד הוגו כהן, שהשלים את לימודי הרפואה בגרמניה (בערים ברלין וקניגסברג). לאחר עלייתו לארץ (1923) עבד במתקן הרפואי בעין-חרוד, נשא לאשה את האחות שושנה בריסלר, ויחד יצאו לגרמניה להשתלם בגינקולוגיה במשך 4 שנים. עם שובו (1937) פתח את בית היולדות ברחובות (לימים בי"ח קפלן) ולאחר מכן התמנה למנהל המחלקה בבי"ח העמק בעפולה. עקב מצוקה כספית של ביה"ח גויסה למשימת הקמת בי"ח של ממש גם הנרייטה סולד שחיברה בין הדסה, הג'וינט, הסתדרות הרופאים העבריים באמריקה וקרן היסוד. תחילה היו אלה מבנים נפרדים באתרים שונים והמקום נחנך בהדרגה בין 1930-36. בין השנים 1936-44 ניהל את המחלקה פרופ' הלברכט, ואחריו פרופ' פריד-בדריך גנץ (1942-47), שהגיע מצ'כיה. שניהם עברו לאחר מכן מהעמק לבילינסון.

בית היולדות בפנסיון "גרטל מאיר" בנהריה (1947)

מנהל המחלקה בבית"ח העמק היה פרופ' צוקרמן ובמשך 27 שנים (1989-2016) נוהלה המחלקה ע"י פרופ' אליעזר שלו וסונפה לביה"ס לרפואה שליד הטכניון. בין השנים 2011-2016 שימש פרופ' שלו גם כדיקאן הפקולטה לרפואה בטכניון ומאז שנת 2013 משמש גם בתפקיד יו"ר המועצה הלאומית לרפואת נשים, ילודים וגנטיקה. בין השנים 2016-2021 נוהלה המחלקה בעפולה ע"י פרופ' שבת רומונו, מחליפו היה פרופ' עופר ארז וכיום מנהל את המחלקה ד"ר ארי רייס.

באזור הגליל המערבי, בתקופה שקדמה להקמת בית חולים, הגיעו נשים מאזור זה לבית היולדות "מולדה" שעל הכרמל. רופא המושבה נהריה, ד"ר ווידנפלד ורופאת הנשים ד"ר ביאטה דוידסון-אברמוב, הקימו בשנת 1947 בית יולדות בפנסיון "גרטל-מאיר" שלחוף הים. "המרכז הרפואי לגליל" נחנך בשנת 1956 ובשלב הראשון הוקמו בו שתי מחלקות: יולדות וכירורגיה. מנהלי המחלקה הגינקולוגית לדורותיהם היו: ד"ר הרולד שפירא (ספירו), ד"ר סטפן גרינשטיין, פרופ' משה אטינגר, ופרופ' יעקב בורנשטיין בשנים 2003-2021 אשר כיהן במשך 3 שנים גם כנשיא האגודה העולמית

לחקר מחלות העריה (ISSVD). פרסם ספר בנושא, בשם "Vulvar Disease - Breaking the Myths" והתמנה לעורך ראשי של כתב העת *Journal of Lower Genital Tract Disease*.

לאחרונה התמנה כמנהל המחלקה פרופ' ליאור לבנשטיין.

בחדרה הוקם בשנת 1936 בית חולים פרטי קטן שכלל 18 מיטות ונקרא ב"ח חדרה. עד שנת 1942 פעל גם כבית יולדות. קודם לכן, בשנת 1933 עלה לארץ מגרמניה רופא הנשים והמיילד ד"ר יצחק רוזנבוש, שהתיישב בחדרה. רוזנבוש השלים את לימודי הרפואה בברלין ובמשך כ-20 שנה עבד במרפאה פרטית בעיירה נאוגראד. בשנת 1931 הגיע לביקור בארץ ופגש ידיד, ד"ר זאב ברין, מומחה למלריה שעלה בשנת 1910 והתיישב בעיר חדרה, מוכת המלריה. ברין עסק במגוון רחב של פעולות ציבוריות וכלכליות, כגון הקמת ב"ס חקלאי בפרדס חנה, הקמת "בנק האיכרים" בע"מ ורכישת פרדסים וקרקעות. היכרות זו הובילה להקמת בית חולים בו ישמש ד"ר רוזנבוש כמנהל המחלקה. שנתיים לאחר מכן עלה לארץ והתיישב בחדרה גם הכירורג - הגינקולוג ד"ר צבי הופשטיין, שהיה אף הוא ציוני פעיל והביא איתו ציוד להקמת בית החולים. במהלך מלחמת העולם ה-II נתפס המקום ע"י הצבא הבריטי. בשרותי המיילדות השתלבה גם אחות מיילדת בשם חנה בן ישי והשרות כלל גם "מכונית חולים", שהסיעה את היולדות. מספר הטלפון של "שרות חדשני" זה היה 46. בשנת 1947 הוקם המקום מחדש ע"י קופ"ח כללית ונקרא "בית יולדות חדרה" בו היו כבר 30 מיטות. כיום משמש המקום כדיוור מוגן במבנה היסטורי. המרכז הרפואי הלל-יפה נוסד בשנת 1957. בשנת 1962 הורחב המקום ונחנכה בו מחלקת היולדות חדשה ובשנת 2019 שודרג מעמדה ל"אגף נשים-יולדות-ופריון" וסונפה לפקולטה לרפואה של הטכניון בחיפה. מנהלי המחלקה לדורותיהם היו ד"ר נתן ויז'ניצר (1962-1968), ד"ר סטפן גרינשטיין (1968-1991), ד"ר שלמה בלס (1991 - 2005) ופרופ' מוטי חלק, שהתמנה בשנת 2005 ומנהל את האגף עד היום.

בנתניה נחנך בשנת 1975 בי"ח לניאדו. בשנות הפעילות הראשונות נוהלה מחלקת נשים ע"י ד"ר מנצ'בסקי ומאוחר יותר עבר שרביט הניהול לד"ר יעקב ממט, באגף שכלל מחלקה גינקולוגית, חדרי לידה ויחידת הפרייה חוץ גופית. בין השנים 2013-2022 נוהל האגף ע"י ד"ר מרדכי בן דוד, הוכר להתמחות וסונף לאוניברסיטת אריאל. מאז שנת 2022 מנהלת את האגף ד"ר יעל יקל-מלמד.

ד. דרום הארץ:

בשנת 1935 הוקם במושבה רחובות בית חולים פרטי לנשים ויולדות שנקרא "ישע". המקום נוהל ע"י ד"ר ישראל זילברג וד"ר וולף צוקרמן ועקב קשיי מימון המקום נסגר לאחר 3 שנים. חמש שנים מאוחר יותר, ביוזמה משותפת של קופ"ח כללית והמועצה המקומית, הוקם בי"ח לנשים ויולדות ע"ש קיבלסון וגם הוא פעל רק כ-3 שנים. המקום נוהל ע"י ד"ר הוגו דוד כהן, שניהל במשך תקופה מסוימת גם את מחלקת הנשים בבי"ח העמק בעפולה (פרטים נוספים לעיל) ולאחר מכן, נוהל המקום ע"י ד"ר זאב יונס (וולף) עד פטירתו בשנת 1968. בשנת 1953 נחנך ברחובות בי"ח קפלן שנקרא ע"ש שר האוצר הראשון של מדינת ישראל וניהול המחלקה הגינקולוגית הוטל על הד"ר הוגו דוד כהן. לאחר מכן (1967), עבר ניהול המחלקה לידי פרופ' לנצט. עם פרישתו, עבר הניהול לידי פרופ' וצלב אינסלר שעבר מסורוקה (1989-1996) ומחליפו בתפקיד היה פרופ' ציון חגי (2017-1996) ולאחר פרישתו עבר לתפקיד יו"ר ההסתדרות הרפואית (הר"י). החל משנת 2017 מנהל את המחלקה פרופ' אלון בן-אריה.

עם כיבוש הדרום במלחמת העצמאות הקים חיל הרפואה בית חולים צבאי באר שבע ובמקביל הוקם מתקן ארעי לנשים ויולדות, אשר נוהל ע"י ד"ר טיבור ואגו בחסות צוות רפואי שהגיע מהדסה ירושלים. בשנת 1959 הוקם בבאר שבע בית חולים אשר נקרא ע"ש משה סורוקה, מהנהלת קופ"ח כללית, שפעל וקידם את הקמתו.

המנהל הראשון של מחלקת נשים ויולדות היה ד"ר נח בן אדרת, אשר הוחלף בשנת 1979 ע"י פרופ' אינסלר. עם הרחבת השירות הוקמה חטיבת נשים שחולקה לשתי מחלקות ואת השנייה ניהל ד"ר אדולף כהן. בשנת 1989 עבר פרופ' אינסלר לנהל את המחלקה בקפלן וניהול החטיבה עבר לפרופ' מרק גלזרמן, שניהל גם את מח' נשים א'. ד"ר כהן, מנהל מחלקת נשים ב' פרש לגמלאות והוחלף ע"י פרופ' יוסף ליברמן. אותו החליף בתפקיד פרופ' משה מזור, ולאחריו עבר הניהול לפרופ' אייל שיינר. בתקופת פרופ' גלזרמן (1989-1997) גדלה החטיבה לשלוש מחלקות יולדות, שתי מחלקות נשים, ויתר הפעילות במגוון תחומים. בשנת 1997 עבר פרופ' גלזרמן לנהל את מערך נשים ויולדות במרכז הרפואי וולפסון והוחלף ע"י פרופ' משה מזור (1997-2003). ממשיכי דרכו בניהול החטיבה היו: פרופ' ארנון ויז'ניצר (2009-2011), פרופ' משה מזור (2011-2013), פרופ' איתן לוננפלד (2013-2019) ומאז שנת 2019 מנהלת את החטיבה פרופ' רלי הרשקוביץ. קדמה לפרופ' הרשקוביץ בתפקיד ניהולי הפרופ' מרים כץ, אשר שימשה כמנהלת אחת ממחלקות החטיבה בין השנים 1999-2005. את התמחותה החלה בשנת 1969 וכמו נשים אחרות, גם היא התקבלה כמתמחה מטעם צה"ל כאשר ד"ר בן אדרת שימש כמנהל המחלקה. בהמשך התמחתה ד"ר כץ ברפואת אם-עובר באוניברסיטת ניו-יורק. בראשית שנות ה-70 של המאה ה-20 התקבלה להתמחות בסורוקה גם ד"ר מלכה שוסטר, שהגיעה לישראל מברית המועצות.

באשקלון הוקם בי"ח ברזילי, על שם שר הבריאות באותה התקופה. הפדרציה הציונית של דרום אפריקה, שהייתה קשורה להקמת שכונת אפרידר, פעלה לספק לתושבי המקום שירותי בריאות וכבר בשנת 1952 הוחל באיסוף תרומות להקמת בית חולים לילדים באשקלון. בשנת 1954 הצטרפה ליוזמה זו קופ"ח כללית לצורך הקמת מרכז לבריאות המשפחה. במקביל להקמת בי"ח בבאר שבע, נטל משרד הבריאות את המשך הובלת

פרופ' מרים כץ

היוזמה, יחד עם המועצה המקומית, והקמת ביי"ח סורוקה עברה לקופ"ח כללית. ביולי 1961 נחנך בית החולים ומחלקת הנשים החלה לפעול מיד עם פתיחתו ונוהלה בעשרים השנים הראשונות ע"י ד"ר טיבור ואגו, שהגיע מבאר שבע (1961-1981). במשך 22 שנה ניהל את המחלקה פרופ' שמואל סגל ומאז שנת 2004 מנוהלת ע"י פרופ' אייל ענתבי.

באילת נחנך בית חולים בשנת 1968. עד שנת 1968 פעל המקום כבי"ח ממשלתי בשם "זוטא", שכן בצריפים בשכונה א' בעיר, ונוהל ע"י רופא משפחה, ד"ר מוריס רג'נלד, שהתאהב במקום ויחד עם אשתו, פיי מוריס, עסקו במיילדות והקימו מרפאות "טיפת חלב" עירוניות. בשנת 1968 נטלה קופ"ח כללית את היוזמה והקימה את בית החולים ע"ש גיורא יוספטל. בתפקיד מנהל מחלקת נשים ויולדות שימשו ד"ר פרננדו ברקובסקי (1968-1989), ד"ר אילון לחמן (1989-1996) וד"ר אבינועם צברי, שניהל את המחלקה במשך 21 שנים (1997-2018). במהלך תקופה זו הוכרה המחלקה גם להתמחות. החל משנת 2018 מנהל את המחלקה ד"ר אלכסנדר יארונובסקי.

בשנת 2017 הוקמה מחלקת נשים ויולדות בביה"ח הציבורי "אסותא-אשדוד". למנהלה הראשון התמנה הפרופ' מוטי פנסקי, לאחר שפרש מבי"ח אסף הרופא, והמחלקה מסונפת לאוניברסיטת בן-גוריון. מחלקה זו מספקת את כל מגוון השירותים כמקובל במחלקות אוניברסיטאיות אחרות.

פרק רביעי

נשים, ברפואת הנשים

השתלבות נשים במערך רפואת הנשים שזורה בכל פרקי הספר במהלך כמאה השנים האחרונות. כל 13 יושבי ראש האיגוד מאז הקמתו בשנת 1944 היו גברים, ודומה היה המצב באותה עת במרבית מדינות העולם, אך כמות הנשים המשתלבות בתחום זה גדלה בהדרגה במהלך השנים. כמוזכר לעיל, תרומה נשית עצומה להקמת תשתית הרפואה בישראל, ורפואת הנשים בפרט, החלה לפני כמאה שנים ע"י הנרייטה סולד ונשות הדסה.

בתקופת המנדט הבריטי על ארץ ישראל (1917-1948) היו רשומים בארץ כ- 200 רופאיות נשים ובאופן מפתיע כשליש מהם/ן היו נשים. קובץ רישום הרופאים שהיה מצוי בידי הבריטים והיווה בסיס המידע לספר "רופאיה של ארץ ישראל 1799-1948" הגיע לידי מחברו, הפרופ' ניסים לוי. בדיקת הפרטים (עם איתי בחור, עורך ספר זה) מספקת הסבר לשיעור כה גבוה של נשים בתקופה שלפני הקמת המדינה. מקצועות הרפואה היוקרתיים במרכז ומזרח אירופה, האזור ממנו הגיעו רופאים לארץ ישראל, היו כירורגיים וכללו גם את הכירורגיה הגינקולוגית, ואכן, בחלק מבתי החולים הראשונים

בארץ ישראל בוצעו ניתוחים גינקולוגיים ע"י כירורגים כלליים. רפואת הנשים שולבה באותה תקופה יחד עם רפואת ילדים ורפואת משפחה. מידע זה בא לידי ביטוי גם בפרטים על ד"ר אלכסנדרה בלקינד שלמדה רפואה בג'נבה והתמחתה ברפואת נשים וילדים בצרפת. לעומתה זאת, ד"ר יונס-גוטמן התמחתה בכירורגיה גינקולוגית בברלין ועם שובה לארץ (1909) הצטרפה למנתח הכללי, ד"ר אריה פוחובסקי, בבי"ח "שער ציון" ביפו.

ד"ר יוספינה פישר-קמינקא

סביר להניח שרוב הנשים אשר עלו לארץ בתקופת המנדט הבריטי ונספרו באותם רישומים "כרופאות נשים" עסקו במגוון רחב יותר של פעילות רפואית, אך ידוע גם על נשים אשר התמחותן הייתה רפואת נשים. דוגמא נוספת לכך היא ד"ר יוספינה פישר-קמינקא, ביתו של ד"ר איזידור פישר, גינקולוג והיסטוריון של עולם הרפואה. ד"ר פישר סיימה את לימודי הרפואה בווינה ועבדה במחלקת נשים בביה"ח האוניברסיטאי בין השנים 1927-1933. בשנת 1934 הגיעה לביקור בא"י והחליטה להישאר בה. תחילה שימשה כרופאת נשים מחליפה בביה"ח העמק ובטבריה ומאוחר יותר (1940) הצטרפה לקופ"ח כללית בחיפה עד פרישתה בשנת 1971.

מרבית מנהלי מחלקות הנשים אשר נפתחו ברחבי הארץ בשנות המדינה הראשונות גילו התנגדות לקבלת נשים להתמחות. זו הייתה גם הנורמה במדינות רבות באותן שנים. שמות הנשים - המתמחות הראשונות - והמנהלים אשר קיבלו אותן להתמחות במחלקותיהם פורטו בפרקי הספר ובהדרגה גדל מספרן במהלך השנים. מנתוני הר"י ניתן ללמוד שבחודש ספטמבר 2022 רשומים בישראל 668 מתמחים/ות ברפואת נשים, מתוכם/ן 488 נשים (73%). במקביל גדל בהדרגה גם מספר הנשים שהתמנו לניהול מחלקות. קשה לצפות מה יהיה היחס המספרי של נשים/גברים בעתיד ואם תהיינה השלכות לשינוי זה על אופי המקצוע.

חמש נשים מנהלות כיום חטיבות נשים ויולדות ברחבי הארץ: מימין לשמאל: פרופ' סורינה גריסרו-גרנובסקי (שערי צדק), ד"ר יעל יקל-מלמד (לניאדו), פרופ' אסנת וולפיש (בילינסון), פרופ' טל בירון-שנטל (מאיר), פרופ' רלי הרשקוביץ (סורוקה).

נשים יזמו והובילו פעילות משמעותית לקידום בריאות האישה במגוון תחומים. בשנת 1988 הוקמה ע"י ד"ר רחל אדטו המועצה הלאומית לבריאות האישה במטרה לשמש גוף מייעץ למשרד הבריאות בזיהוי וקידום נושאים הקשורים לבריאות נשים. המועצה מונה 35 חברים/ות ממגוון תחומים, כולל רפואת נשים, בריאות הציבור, עבודה סוציאלית, אקדמיה, מחקר ועוד. ד"ר אדטו עמדה בראש המועצה במשך 10 שנים ובשנת 2022 הוענק לה פרס רפפורט למפעל חיים על עשייה פורצת דרך בתחום בריאות האישה. בתפקיד היו"ר לאחר מכן שימשו פרופ' חווה טבנקין ופרופ' נעמה קונסטנטיני.

במהלך השנים גדלה גם מעורבות נשים בכל תחומי פעילות האיגוד ושימשו כיו"ר חברות מקצועיות. פרופ' מרתה דירנפלד הייתה הראשונה בתפקיד יו"ר האגודה לחקר הפוריות ואחריה פרופ' טליה אלדר-גבע, פרופ' רלי הרשקוביץ, (החברה לאולטרהסאונד), פרופ' טלי לוי (גינקולוגיה אונקולוגית), ד"ר דבורה באומן (גינקולוגיה לילדות ומתבגרות), פרופ' מיכל קובו (חקר השיליה) וד"ר נוגה פורת מובילה את רפואת הנשים בקהילה מזה כ-20 שנה.

ד"ר רחל אדטו

ד"ר נוגה פורת

פרק חמישי

פיצול מחלקות יחידות ברמה הארצית ובחסות האיגוד הישראלי למיילדות וגינקולוגיה

תופעת פיצול מחלקות נשים ויולדות לשתיים-שלוש מקבילות, במיוחד בבתי החולים הגדולים, הייתה חלק מנוף רפואת הנשים בארץ בין השנים 1970-1990. מאידך, מגוון הפעילות שהלך וגדל וכמות הידע שהצטבר בתחומים אלה הצדיק שינוי שיטת הפיצול, מרוחב לעומק. בדרך זו החל תהליך הדרגתי של מעבר ממחלקות נשים א', ב' או ג' שפעלו במקביל, תחת מנהלים מקבילים, לאיחוד ניהולי בהגדרות שונות (אגף, חטיבה, או ב"ח לנשים) תוך פיצול הפעילות הקלינית והמחקרית לתת-יחידות. במקביל, תהליך זה בא לידי ביטוי גם בהקמת תת-חברות ("חברות בנות") במסגרת האיגוד הישראלי למיילדות וגינקולוגיה. לצד מפגשים מחוזיים המאורגנים ע"י הוועדים ובהם עולים דיונים במגוון תחומים, מתקיימים מפגשים מדעיים להחלפת דעות והעמקת המחקר בארגון "חברות הבת" של האיגוד. מגמה זו החלה במהלך הקדנציה של היו"ר השביעי של האיגוד, פרופ' שלמה משיח (1992-2000) והתמסדה מאז.

פרק שישי

חברות הבת של האיגוד

לא ניתן להבין את גודל המהפכה שעברה רפואת הנשים בעולם ובישראל מבלי לסקור את פעילות "חברות-הבת" שהוקמו בישראל, חלקן ביוזמת האיגוד וחלקן כיוזמות פרטיות של פורצי דרך בזכות עצמם. חברות אלה הן: רפואת נשים בקהילה, החברה לרפואת אם-עובר, אולטרהסאונד, כירורגיה אנדוסקופית, גינקולוגיה אונקולוגית, קולפוסקופיה ופתולוגיה של צוואר הרחם. אורוגינקולוגיה ורצפת האגן, רפואת גיל המעבר, גינקולוגיה לילדות ומתבגרות, אמצעי מניעה ובריאות מינית, והחברה לחקר השילייה.

תזכרנה גם אגודות הקשורות לבריאות האישה, אשר אינן פועלות בחסות האיגוד לרפואת נשים, כגון האגודה הישראלית לחקר הפוריות (איל"ה), והאגודה לרפואה מודעת מין ומגדר.

רפואת נשים בקהילה

רשת מרפאות לנשים הרוח שנקראו "טיפת חלב" החלה לפעול ברחבי הארץ בשנת 1918 ביוזמת נשות "הדסה" ומוסדות נוספים. גם במגזר הערבי הופעלה תכנית דומה בעיר נצרת בשנת 1924. מאידך, פיתוח מערך איכותי של רפואה בבתי החולים יצר "מעמד בכיר" לכאורה של רופאי בתי החולים מול רופאי מרפאות קופות החולים

והמומחה "הסביר" שאף להישאר בתום התמחותו בבית החולים. לצד עובדות אלה ברור היה, שרפואת הנשים בקהילה חייבת להתמודד עם חידושי הקידמה ופער המעמדות, שנוצר בין רופאי בתי החולים לרופאי הקהילה, שיקף מציאות שחייבה שינוי מהותי. החל מראשית שנות ה-80 ובמקביל לעלייה במספר מסיימי התמחות ברפואת נשים ברחבי הארץ, חדרה ההכרה בקרב מנהלי קופות החולים, כי בתחומים רבים ברפואת הנשים ניתן לתת מענה רפואי ראוי מחוץ לכותלי בית החולים. הנגשת שירות רפואי רב-תחומי תחת קורת גג אחת הייתה אבן יסוד להרחבת מגוון תחומי הפעילות בקהילה תוך הפניית מומחים מבתי החולים, לצד הקמת מכוני אבחון וטיפול, באופן שיאפשר קבלת שרות אמבולטורי איכותי ומגוון עד רמת חדר הניתוח.

ד"ר מנחם פישור

בסוף שנות ה-80 של המאה העשרים החלו יוזמות מקומיות של הרחבת מגוון השירותים במרפאות נשים, אשר הוגדרו מאוחר יותר ע"י שירותי בריאות כללית כ-"מרכזי בריאות אשה". פעילות זו התרחשה במקביל במרפאת הרצל ברמת-גן ע"י פרופ' ברי קפלן, במרפאת קטוביץ בת"א ע"י פרופ' ציון בן רפאל, בקריית ביאליק בניהול ד"ר דוד איסקוב, ובקריית שמונה ע"י ד"ר מנחם פישור. לפעילות זו הצטרפו בשלב מוקדם גם ד"ר רובי אמסטר, שניהל את המרכז בת"א וד"ר מיקי הירש, שניהל את המרכז בר"ג. לאור שביעות רצון המטופלות משיפור הזמינות, ואיכות השירותים, בנוסף לשיקול הכלכלי של חסכון בעלויות כתוצאה מירידת כמות הפניות נשים לבתי החולים, התרחבה המגמה ויושמה גם בקופ"ח אחרות.

פרט לתכני פעילות אבחנתית וטיפולית, רפואת הקהילה מחייבת גם קשר מתמשך עם המטופלות לאורך כל שלבי החיים של האישה. צורך זה עמד לנגד עיני רופאי הקהילה ובראשם ד"ר מנחם פישור, אשר נטל יזמה וקיים מפגש של צוות מייסדים בו החלט למסד את הפעילות. גיבוי לקידום היוזמה ניתן ע"י הפרופסורים משיח ואינסלר

אשר כיבדו את פורום ההקמה בנוכחותם. חזון המייסדים הוגדר במילים: "החברה נועדה כדי לגבש מדיניות בתחום רפואת הנשים בקהילה, חינוך רפואי מחקר מקורי 'מכוון קהילה', ולהוות כתובת ראשונית, איכותית וזמינה לכל שאלה הקשורה לבריאות האישה". מאוחר יותר, במקביל למיסוד חברות-בת בתחומי התמחות אחרים של רפואת נשים במסגרת האיגוד, צורפה גם יוזמה זו לפעילות, שכללה נוכחות בפורומים שונים כולל כתיבת ניירות עמדה ומעורבות רופאי הקהילה בכוחנים בבחינות הסמכה להתמחות.

מאז שנת 2005 מכהנת דר' נגה פורת כיו"ר החברה. כיום פרוסים ברחבי הארץ למעלה מ-80 מרכזי בריאות בחסות כלל קופות החולים. אופי השירותים שונה בהתאם למתווה הפעילות של כל קופה, חלקם מספקים שירותי רפואה ראשונית ושניונית וחלקם מהווים מרכז שניוני בלבד. רפואת הנשים פרוסה ברחבי הארץ במספר מודלים כלכליים: רופאים עצמאיים במרפאותיהם הפרטיות, רופאי נשים במרפאות קהילתיות, ומרכזי בריאות האישה.

במקביל להתרחבות השרות האמבולטורי ולהכרה כי רפואת נשים מרפאתית מהווה נדבך חשוב בהכשרת המתמחים, הוכנסה לתוכנית ההתמחות רוטציה במרכזי בריאות האישה. במסגרת זו הוכרו מרכזי בריאות כאקדמיים למתן סבב התמחות. כחלק משינוי בתוכנית ההתמחות, התרחש גם שינוי הסילבוס ובמסגרתו קיימת נוכחות במרפאות הקהילה כסבב חובה לכלל המתמחים.

החברה לרפואת נשים בקהילה רכשה את מעמדה גם בזכות פעילות, שכללה מפגשים עם ראשי הוועדה לקידום מעמד האישה בכנסת ומול המועצה הלאומית לבריאות האישה. לאורך השנים התקיימו כנסים ייעודיים בהם השתתפו מאות רופאים/ות, אנשי סיעוד ועו"ס והוצגו עבודות מחקר בנושאים שכללו גם אלימות במשפחה, היבטים תעסוקתיים של נשים הרות, רפואה ותקשורת, ועוד. חלק מהכנסים אורגנו במשותף עם חברות ואיגודים אחרים, כגון החברה לאיכות ברפואה, החברה לגיל המעבר,

האיגוד לרפואה תעסוקתית, ועוד.

במקביל להתרחשויות אלה חל שיפור משמעותי באיכות וזמינות הציוד הרפואי במרפאות הקהילה ומומחים צעירים השתלבו בהפעלתו. פעילות זו קידמה את רפואת הקהילה, משתלבת ברפואת בתי החולים, ומשלימה את כלל צרכי בריאות האישה.

החברה לרפואת האם ועובר

חברה זו הוקמה ע"י פרופ' אליהו סדובסקי בשנת 1979, אשר שימש כיו"ר הראשון שלה. תרומתו המדעית העיקרית הייתה בהוספת מעקב תחושת האישה על תנועות העובר כמדד ניבוי לחיוניותו. החברה מקיימת כנס שנתי וכנסי עדכון ממקודים במגוון תחומים, בהם מוענקות מלגות תמיכה לעבודות הזכות, לטובת מימון השתתפות בכנסים מדעיים. החברה מקיימת גם ימי לימוד למתמחים לקראת בחינות ההסכמה ומקיימת מפגשי רופאים בפריפריה על מנת להנחיל ידע עדכני לצוותים הרפואיים גם באזורים המרוחקים מהמרכז.

השאיפה "לתינוק מושלם", תוך מזעור סכנת מומים מולדים ליוותה את אתגרי רפואת הנשים בכלל ורפואת אם-עובר בפרט, ונשקה בחלקה גם לפעילות של חברות-בת אחרות, כגון החברה לאולטרהסאונד (פרטים בהמשך), החברה לחקר השיליה (פרטים בהמשך), או תהליך המיפוי הגנטי האנושי, שהוביל להקמת מרפאות ייעוץ גנטי ברחבי הארץ. מובילי התחום הגנטי בראשית הדרך היו רופא הילדים, פרופ' מוטי שוחט בבילינסון, הגינקולוג, פרופ' יובל ירון באיכילוב, ומומחים נוספים. גם תחום הסוכרת ההריונית התפתח והביא לשיפור איכות המעקב ותוצרי הריון. בין מקדמי התחום ראוי לאיזכור פרופ' משה הוד (בילינסון), אשר שימש גם בתפקיד נשיא האיגוד האירופי לרפואת אם-עובר. חוקרים ישראלים מפרסמים את תוצרי מחקריהם במיטב העיתונים המדעיים בחו"ל. ראוי לאיזכור בהקשר זה פרופ' אייל

שיינר (סורוקה), שפרסם מאות מאמרים וספרים רבים בתחום רפואת אם-עובר. החברה פעילה בכתיבה ועדכון ניירות עמדה מידי שנה, מסכמת את נתוני המיילדות בישראל ועוקבת אחר השנויים על מנת לזהות מגמות ולתת קווים מנחים לשימור או שיפור התוצאות המיילדותיות בישראל. בפרק הסיכום פורטו הישגי רפואת הנשים תוך שימוש בדוגמאות מייצגות כגון שיעור תמותת הילודים בישראל או תמותת אימהות בהשוואה לכלל מדינות העולם.

יו"ר החברה לאחר אליהו סדובסקי היו הפרופסורים יהודה סורוקין, פ. שרייר, גונן אוהל, ציון חגי, ארנון סמואלוב, ארנון ויז'ניצר, מיקי קופרמינץ, דני שרמן, יוסי עזרא, יעקב בר, יריב יוגב, אריאל מני, יואב ינון, ולאחרונה, "לראשונה" מובילה את החברה רופאה, פרופ' טל בירון-שנטל. <https://ismfm.mednet.co.il>

החברה לאולטרהסאונד במיילדות וגינקולוגיה

החברה הוקמה בשנת 1991 ע"י קבוצת רופאים בראשות פרופ' חיים זכות מבי"ח וולפסון, אשר שימש גם כיו"ר ראשון. החברה הבינלאומית לאולטרהסאונד במיילדות וגינקולוגיה (ISUOG) הוקמה אף היא באותה שנה. בניגוד למקצועות בהם פורצי הדרך בישראל הקימו חברות-בת לאיגוד לאחר שובם מהשתלמויות בחו"ל, תחום זה החל להתפתח בישראל במקביל להתפתחותו בחו"ל. יישום הטכנולוגיה ברפואה התבסס על פיתוחים צבאיים שהגיעו מחו"ל, בעיקר סונר לגילוי צוללות. יצירת תמונות (דימות) בעולם הרפואה ע"י שימוש בהחזורים של גלי קול בתדירות גבוהה ("על-קול") הופיעו לראשונה בשנות ה-50 של המאה ה-20, לאבחון אבני כליות וגידולי שד. ברפואת נשים הן יושמו לראשונה ע"י גינקולוג סקוטי (Ian MacDonald).

מרכז הפיתוח של חברת אלסינט בחיפה סייע בקידום העיר למוקד "עלייה לרגל" וגינקולוגים מהסביבה תרמו לפריצות דרך משמעותיות. ראויים לאזכור

פרופ' אילן טימור (בי"ח רוטשילד), שזכה (בשנת 2022) לאות "יקיר האיגוד", פרופ' משה בורנשטיין (רמב"ם) וד"ר ישראל שפירא (בני-ציון). בראשית שנות ה-80 של המאה העשרים הופנו נשים מכל רחבי הארץ "למומחי חיפה" כדי לעבור סריקת מערכות הריונית ובהמשך בוצעו גם בדיקות אקו-לב עוברי (1980) או "דילול עוברים" (1987) בבי"ח בני-ציון. הפצת הידע והדרכת השימוש בציוד

1985 אלתור מקורי של מתמר אולטרהסאונד נרתיקי מספר שנים לפני שהיה ציוד מסחרי מסוג זה. ד"ר ישראל שפירא מאלתר מתמר בטני בתדר גבוה עם גליל של מזרק 50 מ"ל. הקרבה הנרתיקית לרחם אפשרה באותם ימים, בהם לא היה מתמר נרתיקי, רזולוציה טובה יותר לממצא נרתיקי. בתמונה: עובר בשבוע 9.

פרופ' שמחה יגל ("הדסה" - ירושלים), זוכה לאות הוקרה מטעם האיגוד העולמי לאולטרהסאונד במיילדות וגינקולוגיה, על תרומתו המדעית. פרס שנת 2021 ניתן בשנת 2022.

ISUOG WORLD CONGRESS 2022
London and virtual | 16 - 18 September

שהתחדש בקצב מהיר קודמה ע"י פרופ' רוני טפר, בעברו טייס קרב בחיל האוויר, אשר הסב את ניסיונו מסימולטור-טיסה לתרגול/סימולציה של בדיקות אולטרהסאונד. בשנת 1996 הקים טפר בית ספר אקדמי לאולטרהסאונד בבי"ח מאיר בכפ"ס ומאוחר יותר עברה היוזמה לחסות משותפת של החברה לאולטרהסאונד יחד עם ביה"ס ללימודי המשך של הפקולטה לרפואה באוניברסיטת תל אביב. בחסות זו התמסדה החל משנת 2002 מסורת של קורס דו-שנתי בלימודי תעודה לרופאים/ות. עד 2023 נערכו שבעה מחזורים בהם השתתפו מאות רופאים/ות, חלקם/ן הגיעו למעמד ניהול יחידות אולטרהסאונד.

תהליך שילוב בדיקות אולטרהסאונד שינה בצורה דרמטית את מקצוע רפואת הנשים בכלל, ורפואת אם-עובר בפרט, החל מיכולת אבחון שק הריון בתוך או מחוץ לחלל הרחם, וכלה במערך "סקירת מערכות" בשלבים שונים של ההריון. בתחום הדימות ההריוני, ראויה לציון גם תרומת פרופ' מלינגר, שקידם את השימוש בתהודה מגנטית (MRI) במהלך הריון. כמו חברות אחרות, גם חברה זו עוסקת בכתיבת ניירות

פרופ' ישראל מייזנר (סורוקה ובילינסון), מחלוצי ביצוע פעולות כולשניות בהנחיה סונוגראפית לעוברים במהלך היריון, מבצע עירוי דם תוך רחמי לעובר שאובחן כסובל מאנמיה קשה.

פרופ' רוני ספר, מפתח הסימולטור הראשון להדרכת השימוש באולטרהסאונד, ומייסד ביה"ס האקדמי להדרכת מתמחים (בבי"ח מאיר) מייצר סימולטור להנגשת יכולות הדרכה בכל תחומי הרפואה כולל חדר ניתוח, קבלת לידה, או ביצוע בדיקות אולטרהסאונד. מדובר בשת"פ בינלאומי אשר שימש מאז הושק בשנת 2018 כ-20,000 אנשי רפואה של שרותי בריאות כללית.

עמדה המצטרפים לאוגדן הנחיות בחסות האיגוד למיילדות וגינקולוגיה. עם השנים הוכר תחום זה כחובה לרוטציה במסגרת ההתמחות.

יו"ר החברה אחרי פרופ' חיים זכות היו הפרופסורים: אליעזר שלו (העמק), שמחה יגל (הדסה), ראובן אחירון (שיבא), ישראל שפירא (בני ציון), רוני טפר (מאיר), רלי הרשקוביץ שהייתה גם האישה הראשונה בתפקיד זה (סורוקה), גד מלינגר (איכילוב), בועז וייס (שיבא) וינון גלבוץ (בילינסון).

<https://isuog.ima.org.il/main.aspx>

החברה לגינקולוגיה אונקולוגית

ההכרה בחשיבות התמחות-על בגינקולוגיה אונקולוגית החלה בארה"ב בתחילת שנות השבעים של המאה הקודמת והתקבלה בהדרגה ובאופן רשמי בכל ארצות המערב ובישראל. הכשרה נוספת זו נדרשת הן על מנת להגיע ליכולות הכירורגיות הנדרשות לטיפול בגידולים סרטניים והן להכרת הביולוגיה והטיפולים הנוספים ששייכים למחלות הממאירות. מרבית חברי החוג העוסקים בתחום רכשו הכשרה נוספת שכזו באחת מהארצות המובילות בעולם.

החברה הישראלית לגינקולוגיה אונקולוגית, הקיימת מזה כארבעים שנה הינה מקום מפגש מקצועי ואיכותי לכל העוסקים בתחום זה ומהווה מוקד חשיפה למתמחים ומומחים המעוניינים להרחיב הידע והנגישות לנושאים הגינקו-אונקולוגיים. כמו כן, מהווה החברה גשר לארגונים בינלאומיים אליה היא צורפה כגוף מייצג של ישראל, כגון החברה האירופאית לגינקולוגיה אונקולוגית (ESGO) והחברה הבינלאומית לגינקולוגיה אונקולוגית (IGCS).

החברה מקיימת מפגשים עונתיים אליהם מוזמנים מומחים מהארץ ומחול ונידונות בעיות מורכבות ברמה העקרונית ואף במקרים פרטניים. כמו כן, מארגנת החברה השתתפות במחקרים קליניים בינלאומיים ומאפשרת ליחידות בבתי החולים לקחת

חלק בפעילות זו במסגרות לאומיות ובינלאומיות. החברה גם מעורבת בתהליך כתיבת ניירות עמדה והכנסת תרופות חדשות לסל הבריאות, כאשר נציגיה מופיעים בפני וועדת הסל מדי שנה תוך מאמץ לשפר ולעדכן את מידת הזמינות של חולות אונקולוגיות לטכנולוגיות חדשות.

הכנס השנתי מהווה את שיאה האקדמי של שנת פעילות ובו מוצגות עבודות מחקר מקוריות, יוזמות שיתוף הפעולה בין מרכזים, והרצאות אורחים מחו"ל. בשנים האחרונות הוכרו שתי מחלקות להשתלמות עמיתים בתחום זה: המרכז הרפואי סוראסקי-איכילוב והמחלקה בכי"ח שיבא, תוך קבלת הכרה יוקרתית מטעם ה-ESGO.

בתפקיד יו"ר החברה, בזה אחר זה, שימשו הפרופסורים יוסף מנצ'ר, שאול ענתבי, גלעד בן ברוך, חנוך לבבי, עוזי בלר, עמי פישמן, עופר לביא ויעקב קורח. האישה הראשונה שהובילה את החברה הייתה פרופ' טלי לוי, ואחריה פרופסורים אילן ברוכים,

עופר גמר, מריו ביינר וצבי ואקנין. <https://www.isgo.org.il>

החברה לאנדוסקופיה גינקולוגית

חברה זו הוקמה ע"י פרופ' אבי גולן בראשית שנות ה-90, כאשר הכירורגיה האנדוסקופית התקבלה כשגרה שהחליפה עוד ועוד פעולות כירורגיות, שבוצעו עד אז בגישה בטנית פתוחה. בשנים שקדמו להקמת המדינה, בחלק מבתי החולים, בוצעו פעולות ניתוחיות באגן האישה ע"י כירורגים כלליים. על "ניתוחים קיסריים" קיים תיעוד במיתולוגיה היוונית וניתוחים ראשונים באגן תוארו בספרות הרפואית לפני כ-200 שנה. פיתוח תכשירי הרדמה ואנטיביוטיקה שיפרו את התוצאות והובילו לתיאור גישות "חדשניות" לפתיחת דופן הבטן בגישה רוחבית נמוכה, כמו זו שתוארה בגרמניה ע"י Pfannenstil (1911), או גישה רוחבית גבוהה יותר, ללא חיתוך שרירי הבטן התחתונה, ע"י פרופ' סידני יואל-כהן בהיותו בדרום-אפריקה וטרם עלייתו

לישראל בשנת 1974 לניהול מחלקת נשים ויולדות בבילינסון. בשנות השבעים של המאה ה-20 נראה היה שמיקרוכירורגיה תהווה פתרון לבעיות של עקרות על רקע מכני ומנתחים רבים יצאו מישראל ללמוד את השיטות אצל פרופ' רוברט ווינסטון בלונדון. ההפריה החוץ-גופית, שהחלה אף היא באנגליה בסוף שנות ה-70, החליפה את המיקרוכירורגיה בתחום זה.

גינקולוג שתיאר לראשונה את הלפרוסקופיה האבחנתית (שהוגדרה אז *Coelioscopy*) היה Raoul Palmer הצרפתי (1947) וממשיך דרכו שפיתח בשנות ה-70 של המאה העשרים שיטות וציוד ללפרוסקופיה טיפולית היה Kurt Semm הגרמני. שניים אלה מוכרים כאבות הכירורגיה הזעיר פולשנית, שהפכה למקובלת בישראל בראשית שנות ה-80 וכעשרים שנה לאחר מכן הפכה גישה זו לשגרתית גם בכירורגיה כללית ואורולוגיה.

המחלקה הראשונה בישראל בה יושמה שיטת הלפרוסקופיה האבחנתית הייתה בני-ציון בחיפה בשנות ה-50, לאחר שובו של פרופ' מרדכי שרף מהשתלמות בצרפת אצל Palmer. סדנאות הדרכה ללפרוסקופיה טיפולית החלו בבילינסון, בסיוע והשתתפות מנתחים מחו"ל, כחלק מהפעילות לפיתוח לפרוסקופיה ניתוחית משולבת קרני לייזר ע"י יונה תדיר בשנות ה-80. ניתוחי כריתת רחם בגישה לפרוסקופית תוארו לראשונה בארה"ב בשנת 1988-89. כעשר שנות מחלוקת בין "מנתחים שמרנים" לבין "פורצי הדרך" על הסיכונים מול התועלת הובילו לשיפור הציוד והשיטות. פרופ' מוטי גולדנברג מבי"ח שיבא נרתם להובלת מערך הדרכה בקנה מידה נרחב בראשית שנות ה-90. פעילות זו הייתה חלק משינוי משמעותי שהתרחש בעולם ובארץ, כאשר כריתות רחם וניתוחים אונקולוגיים פולשניים התקבלו כפעולות סבירות בגישה זעיר פולשנית, אשר חייבה מיומנות רבה, בהשוואה לפעולות ניתוחיות פשוטות יחסית, כגון כריתת ציסטה שחלתית או אידוי מוקדי אנדומטריוזיס. מרכז הסימולציה (מ.ס.ר.) שהוקם בשנת 2001 בבי"ח שיבא ע"י פרופ' אמיתי זיו,

טייס קרב שהכיר את חשיבות הסימולציה ככלי הדרכה, אפשר לפרופ' מוטי גולדנברג וצוותו במחלקת נשים, להקים מערך הדרכה קבוע עבור מנתחים שביקשו להשתלב בעידן החדש. זאת, במקביל יצאו גינקולוגים עתירי ניסיון כירורגי לתקופות השתלמות בחו"ל, בעיקר לצרפת וארה"ב והצטרפו למערך ההדרכה ברחבי הארץ. ניתן להזכיר בהקשר זה את ד"ר דודי סוריאנו וד"ר רועי משיה משיבא, ד"ר חן גולדשמיט, שיצא לצרפת מבי"ח קפלן ועבר לבילינסון, או ד"ר אריה ליסק מחיפה. מרכז הסימולציה בשיבא משמש כיום לתרגול מגוון רחב של מצבי חירום הדורשים מיומנות מנואלית במיילדות, גינקולוגיה, ובתחומי רפואה נוספים.

המחלקה הראשונה בה בוצעו היסטרוסקופיות אבחנתיות בראשית שנות ה-70 הייתה בבי"ח קפלן ברחובות, בה פעל ד"ר ישראל קסלר. מאוחר יותר פותחו גם טכניקות מתקדמות לכריתת פוליפים ושרירני רחם הבולטים לכוון חלל הרחם. פרופ' שגיא חיימוביץ מוכר כאחד מפורצי הדרך בהיסטרוסקופיה ניתוחית. כיו"ר החברה לאחר פרופ' אבי גולן שימשו פרופ' מוטי גולדנברג, פרופ' מוטי פנסקי, ד"ר חן גולדשמיט, ד"ר דודי סוריאנו, פרופ' ישי לויזן ופרופ' רועי משיה.

<https://isge.mednet.co.il>

החברה לכירורגיה אנדוסקופית מקיימת כנס מדעי שנתי וסדנאות הדרכה במגוון תחומים. תחום זה השתלב בתוכנית ההתמחות במיילדות וגינקולוגיה.

החברה לקולפוסקופיה ופתולוגיה של צוואר הרחם והעריה

החברה הוקמה בשנת 1979 על ידי ד"ר אלכס שכטר מבילינסון וד"ר עמירם ברעם מבית החולים "הקריה". ד"ר שכטר השתלם בציטולוגיה גינקולוגית אצל הפרופ' פולישוק וברקוביץ' בהדסה ירושלים וד"ר ברעם השתלם בקולפוסקופיה באנגליה. להקמת חברה ייעודית הצטרפו אליהם מאוחר יותר רופאי נשים שלמדו את הנושא

בבילינסון ובקריה. בין הראשונים היו: ד"ר פקטור, וירחוב, בקרמן, לטקו, ולבבי (שהשתלם אף הוא באנגליה) כולם מבילינסון, ד"ר פסקל מבית חולים הכרמל שהשתלם בצרפת, וכן ד"ר יעקב שוורץ והפתולוג ד"ר הרולד סופרון - שניהם מבית החולים בנהריה.

בשנת 1980 התקיים קורס ההכשרה הראשון בבית החולים הקריה. השתלמויות נוספות כללו גם הדרכת השימוש בלייזר בנגעי צוואר הרחם והנרתיק. נושא אקטואלי באותם ימים נסב סביב שאלת "חסינות" לנשים יהודיות בפני סרטן צוואר הרחם. ד"ר שכטר וצוותו הציגו בכנס האיגוד הבינלאומי - IFCPC (1981) כי 6% ממשטחי פאפ שלקחו בישראל נמצאו לא תקינים. תוצאות אלה פורסמו יחד עם פרופ' ברעם בכתב העת Lancet ובו צפו שהיארעות מחלת סרטן צוואר הרחם תלך ותעלה בקרב נשים יהודיות. ד"ר שכטר הביא לישראל את כינוס האיגוד הבינלאומי ופרופ' אלברט זינגר מלונדון היה אורח קבוע בהשתלמויות שקיימה החברה והוענקה לו חברות כבוד מטעמה.

בשנת 1987, לאחר שחזר מהשתלמות ממושכת בארה"ב, הציג ד"ר יעקב בורנשטיין את חשיבות נגיף הפפילומה בהתפתחות גידולים בצוואר הרחם ובשנת 1993 נבחר כיו"ר החברה. מאוחר יותר (2001) ייסד את קורס דו-שנתי לקולפוסקופיה ומחלות צוואר הרחם המתקיים מאז ברציפות אחת לשנתיים. בשנת 2013 נערך הקורס במתכונת בינלאומית בשיתוף האיגוד הבינלאומי לקולפוסקופיה (IFCPC), והחברה הבינלאומית לחקר מחלות העריה (ISSVD).

נושאים בהם התמקדה הפעילות לאורך השנים כללו את שאלת הצורך להכניס לישראל בדיקות סריקת צוואר הרחם בעזרת משטחי פאפ, שמאוחר יותר הוכנסה לסל הבריאות. כמוכן נכתבו ניירות עמדה על מדיניות סריקת צוואר הרחם, חיסון כנגד נגיפי הפפילומה, ופרסום סקר רב שנתי של תוצאות "כריתת לולאה" בישראל. במהלך השנים הוכנס לסל התרופות ביצוע משטח פאפ החל מגיל 25 והוכנס החיסון נגד נגיף

הפפילומה כשגרה בישראל, כולל חיסון בנים בשנת 2014. ד"ר אפרים סיגלר כיו"ר החברה קידם את שבוע הגברת המודעות למניעת סרטן צוואר הרחם בשיתוף הארגון האירופאי. החברה לקולפוסקופיה בחרה בירחון *Journal of Lower Genital Tract Disease* שהפך לירחון הרשמי שלה. בתפקיד יו"ר החברה אחרי ד"ר אלכס שכטר היו: הפרופ/ד"ר יוסי פקטור, יעקב בורנשטיין, עמירם ברעם, חנוך לבבי, אדוארדו שכטר, אפרים סיגלר, צבי ואקנין וארי רייס.

[/https://www.iscpc.org.il/members-home](https://www.iscpc.org.il/members-home)

החברה לאורוגינקולוגיה ולרצפת האגן

אורוגינקולוגיה ורפואה משקמת של רצפת האגן הינה ענף בהתמחות במיילדות וגינקולוגיה, הנותן מענה משולב לבעיות במערכות השתן, הרבייה והעיכול ומחייב חשיבה כוללת לפתרון בעיות הפוגעות באיכות חיי האישה. אורוגינקולוגיה מקובלת כתת התמחות ברפואת נשים ברחבי העולם. איגודים בינלאומיים לאורוגינקולוגיה קיימים ברחבי העולם מזה כ-45 שנה, מומחים ישראלים מעורבים בפעילותם המדעית ונערכו אף כנסים בישראל בשת"פ עם איגודים אלה.

החברה הישראלית לאורוגינקולוגיה ורצפת האגן קיימת משנת 2002 ופעילה תחת מוסדות האיגוד הישראלי למיילדות וגינקולוגיה. ראשי החברה מיום הקמתה: פרופ' דוד גורדון, דר' אלכסנדר קונדריאה, דר' יובל לביא, פרופ' שמעון גינת וכיום מכהן בתפקיד פרופ' עדי ווינטראוב. החברה פעילה מאוד בארגון כנסים מקומיים ובינלאומיים, בהפעלת סדנאות OASIS (אבחון ותיקון קרעים מיילדותיים מתקדמים) בכל חדרי הלידה בארץ, בהדרכה למתמחים לקראת בחינות הגמר, ביצירת השתלמות עמיתים באורוגינקולוגיה להכשרה מתקדמת בתחום לאחר סיום ההתמחות. כמו כן פעילה החברה בכתיבת ניירות עמדה לציבור הרופאים, דפי הסכמה מדעת ייעודיים

ודפי מידע לקהל הרחב, ועוד. בישראל פעילים כיום כ-70 אורגינקולוגים/ות בכירים, מרביתם עברו הכשרה בחו"ל מעבר לתקופת ההתמחות, ופעילותם מתבצעת בבתי החולים ובמרפאות הקהילה. בכל בתי החולים הציבוריים בארץ ישנה יחידה או שרות אורוגינקולוגי הנותן מענה לתחלואות אלה. תרומה משמעותית לקידום תחום זה בארץ שמורה לפרופ' סטיוארט סטנטון מבי"ח St George's מלונדון, אצלו התמחו רבים מאותם מומחים ישראלים, ובעבור תרומתו זו הוענק לו בשנת 2022 אות "יקיר האיגוד". פרטים נוספים על פעילות החברה ניתן למצוא באתר:

<http://www.iugs.org.il>

בתחום האורוגינקולוגיה קיימת פעילות מגוונת של יזמות טכנולוגית. ד"ר אילן זיו פעיל בתחום זה במשך כ-30 שנה ומחזיק ב-19 משפחות של פטנטים. כרבים אחרים, גם ד"ר זיו החל את דרכו אצל פרופ' סטנטון וחברות "קונטיפי" שבניהולו פיתחו מגוון מוצרים בתחום רצפת האגן בנשים. בין המוצרים אשר זיכו את ד"ר זיו בפרסים על חדשנות ברחבי העולם מצוי התקן שמיועד לטיפול בדליפת שתן במאמץ והתקן המיועד לטיפול בצניחות אברי האגן בנשים, ומוצרים נוספים. יזם נוסף בתחום הכירורגיה המשקמת של רצפת האגן הוא פרופ' מנחם נוימן המוכר גם בזכות ניסיונו הכירורגי הרב והמגוון. פרופ' נוימן פיתח, בין השאר, גם אביזר המאפשר שיקום צניחת אברים ללא רשת (EnPlace).

החברה לגיל המעבר

החברה הישראלית לרפואת גיל המעבר הוקמה בשנת 1992 ע"י קבוצת רופאים שבראשה עמדו פרופ' עמי איילון ופרופ' עמוס פינס, שניהם מביה"ח איכילוב. הארכת תוחלת החיים, העובדה שנשים מעבירות חלק נכבד מחייהן בגיל זה המוגדר גם "הגיל השלישי" (בלע"ז Menopause - קרי, "חידלון הווסת"), ומגוון רחב של השלכות

רפואיות הייחודיות לקבוצת גיל זו חייבה התמקצעות אשר תקדם הוראה ומחקר. מגוון מקצועות מעורבים בתחום זה, ביניהם רפואת נשים, רפואת משפחת, פנימית, אנדוקרינולוגיה, רפואה משלימה, עבודה סוציאלית וסיעוד.

תסמיני "הגיל השלישי" מגוונים ומוכרים היטב ואין זה המקום לפרטם. במשך שנים רבות נעשה שימוש שגרתי בתכשירים הורמונליים חלופיים שהוגדרו **Hormone Replacement Therapy (HRT)** והתבססו על "ההורמון הנשי - אסטרוגן". בשנת 2002 הוכה העולם בתדהמה כתוצאה מפרסום מחקר בעיתון הרפואי החשוב **JAMA**, בחסות רשות המחקרים הלאומית בארה"ב (NIH), אשר קבע כי השימוש בתכשירים הורמונליים להפחתת תסמיני גיל המעבר מסוכן לנשים. מדובר היה ביוזמה שהוגדרה **WHI (Women's Health Initiative)** והשלכותיה על ציבור הנשים ועל תעשיית התרופות העולמית היו ניכרות. נשים רבות נקלעו למבוכה והקהילה הרפואית נחלקה בין רופאים/ות שאימצו את מסקנות המחקר וחדלו להמליץ על טיפול הורמונלי חליפי, לבין אלה שזיהו בעיות באיכות המחקר והמליצו על המשך טיפול זה.

תעשיית התרופות העולמית, שסבלה נזקים עצומים, השקיעה ממון רב בפיתוח דורות חדשים של תרופות. כתוצאה מכך, פותחו מולקולות חדשות, מינונים נמוכים, או תכשירים בעלי יכולת מיקוד התוויה על פי אופי התסמינים והסיכונים הנלווים. פעילות החברה במהלך 20 השנים שחלפו בראשות פרופ' ברי קפלן (בילינסון), וחבריו/ות וועד ומרצים פעילים כגון פרופ' איתן פאר (רמב"ם), ד"ר גדעון קופרניק (קפלן) ונוספים/ות, הביאה לקיום כנסים וסדנאות, תוך התמקדות בתקלות מחקר ה-**WHI** וחשיבות המשך הטיפול ההורמונלי. בשנים האחרונות קיימת הסכמה גורפת שפרסום זה היה שגוי מיסודו וגרם נזק לנשים אשר נמנעו מטיפול **HRT**, אך השלכות המחקר והזעזוע שגרם לתעשיית התרופות הובילו לשיפור מגוון התכשירים העומדים כיום לרשות ציבור הנשים.

בזכות הפעילות המגוונת ונוכחות נרחבת בכנסים בינלאומיים זכתה ישראל למעמד

מכובד. שני רופאים שימשו כיו"ר החברה הבינלאומית לגיל המעבר (IMS): היו אלה פרופ' דויד שר (1981-1990) ופרופ' עמוס פינס (2005-2008). ראשי החברה הישראלית אחרי הפרופסורים איילון ופינס היו פרופ' ציון בן רפאל, ופרופ' ברי קפלן (מאז 2005).
<https://menopause.mednet.co.il>

החברה לגינקולוגיה של ילדות ומתבגרות

תחום זה הינו חדש יחסית והוקם כפועל יוצא של צרכים ייחודיים בגישה ובידע של קהל היעד והמטפלים. החברה הוקמה בשנת 1995 ע"י פרופ' יורם בייט והצטרפו לפעילותה גם מומחים ברפואת ילדים, משפחה, אנדוקרינולוגיה, פסיכולוגים, עובדים סוציאליים ואחיות. החברה מקיימת מפגשים מדעיים וסדנאות לשיפור מיומנויות תקשורת עם נערות ומתבגרות, ומייצרת, בין היתר, גם דרכי תקשורת אינטרנטית עם אוכלוסייה צעירה זו (<https://israpag.mednet.co.il>). עם הזמן גלשו תחומי העיסוק והפצת המידע גם להדרכה על היגיינה, תזונה, מניעת תחלואה מתהליכי התבגרות לקויים, איתור מוקדם של פגמים, שימוש מושכל באמצעי מניעה ומניעת מחלות המעברות במגע מיני. בתפקיד יו"ר החברה אחרי פרופ' יורם בייט שימשו הפרופ' ד"ר רותי גייסט, דבורה באומן, ומתן אלעמי-סוזין.

החברה לאמצעי מניעה ובריאות מינית

השימוש הנרחב באמצעי מניעה, לצד מגוון גדל והולך של חלופות לגילאים השונים עמד ברקע הצורך לייצר בסיס ידע ממוקד והדרכה להבטחת הכשרה לרופאים/ות והתאמה אישית אופטימלית. חברה זו הוקמה על ידי פרופ' דניאל זיידמן וד"ר אריה ישעיה בשנת 2001, היא "שנת ה-40 שנה להולדת הגלולה", והם גם הובילו את

הפעילות מאז הקמתה. בשנת 2023 נבחר ד"ר עמוס בר כיו"ר. חברה זו הובילה מספר שינויים חשובים בתחום אמצעי המניעה. בין היתר, קידמה את הכנסת הטיפול התרופתי ("מפיג'ין") להפסקות הריון בישראל ועודדה את השימוש ללא חובת מרשם בתכשירים ל"מצבי חירום". החברה גם הובילה לשינויים תפיסתיים בנושא מתן אמצעי מניעה כגון מתן גלולות ברצף, או שימוש בהתקנים תוך רחמיים גם לנערות שטרם ילדו. פעילות זו הפחיתה באופן משמעותי את שיעור הפסקות ההריון היזומות בישראל. פעילות החברה התבססה על הכנת דפי מידע, ניירות עמדה, ועריכת כינוסים מדעיים לכלל הרופאים/ות, תוך חשיפת חידושים באמצעי מניעה. כמו כן, אירחה החברה את כנס החברה האירופאית לאמצעי מניעה ובריאות מינית בהשתתפות רופאים מכל רחבי העולם.

החברה לחקר השליה

האגודה זו (ISPR) הוקמה בשנת 2009 ע"י פרופ' שמחה יגל במטרה לגשר ולבנות שיתופי פעולה בין חוקרים ורופאים מתחומים שונים כגון גנטיקאים, פתולוגים, רופאי פריון, ומיילדים, בנושאים הקשורים בחקר השליה ותהליכי השרשה בבני אדם ובבעלי חיים. האגודה התקבלה כחברה מן המניין בחברה העולמית ה-**IFPA International Federation Placental Association** - המאגדת אגודות דומות העוסקות בחקר השליה. בשנת 2016 הפכה האגודה להיות ל"חברה הישראלית לחקר השלייה" כחלק מהר"י. לחקר השלייה באדם ובעלי חיים אחרים היבטים רבים. בשלבים הראשוניים של ההריון, השלייה היא הרקמה העיקרית המתפתחת וחודרת לשריר הרחם ומבטאת את סיום שלב השרשת העובר ברחם. תופעה זו נחקרת ביסודיות ברמת מחקר בסיסי וקליני. בשלבים המאוחרים יותר של ההריון המחקר נסוב על מחלות שלייתיות ראשוניות או פתולוגיות עקיפות ברמת ההשלכה על מהלך ההריון, כגון לידה מוקדמת, רעלת

הריון, הריונות מולריים, ועוד. המחקר גם כולל ניסיונות קליניים לטיפול בפתולוגיות אלו. החברה מצטיינת בשת"פ מקומי בין מרכזים רפואיים בארץ לבין אוניברסיטאות בארץ ובעולם. דוגמא: שת"פ בין 12 מרכזים רפואיים ומכון ויצמן בזמן מגפת הקורונה לחקר מעבר הווירוס מהאם לשלייה, או יעילות חיסונים בתקופות השונות לבריאות האם והילוד.

אתר האינטרנט של החברה משמש כפלטפורמה ליצירת קשר בין חוקרים ולתקשורת עם האגודה בכתובת www.ispr.org.il. האתר משמש מוקד לקשר בין הנושאים שונים כגון הצעות מחקר לסטודנטים, מתמחים ותלמידי מחקר בדרגות שונות, שיתופי פעולה בין חוקרים בכירים ומקום לשאלות והצעות בנושאים הקרובים לליבו של כל חבר. הכנסים השנתיים משלבים את המדע הבסיסי עם המחקר הקליני, וזוכים לתהודה רבה בארץ ובעולם. הועד הנוכחי הוא בראשות פרופ' מיכל קובו.

האגודה הישראלית לחקר הכוריות (איל"ה)

האגודה מהווה מרכיב חשוב בתת-התמחויות רפואת הנשים, אך אינה נמנית עם "חברות הבת" של האיגוד בהיותה גוף המשלב רופאים, ביולוגים ומדענים ממגוון תחומים. (<https://www.ayala.org.il>). האגודה הוקמה בשנת 1958 ע"י פרופ' יצחק הלברכט כחלק מהארגון העולמי לפוריות. באותה שנה התקיימה פגישה בין פרופ' משה שלזיאק (מכון ויצמן), פרופ' ג'ק גרוס (ביה"ס לרפואה בירושלים) ופרופ' ברנו לוננפלד, שהיה מדען אורח במכון ויצמן. לוננפלד מונה למזכיר האגודה ופרופ' צונדק התבקש להתמנות כנשיא האגודה, אך סירב. פרופ' הלברכט שימש כיו"ר עד 1972. בתפקיד יו"ר איל"ה אחרי פרופ' הלברכט שימשו הפרופסורים ברנו לוננפלד, אינסלר, משיח, גלזרמן, לאופר, דור, רון-אל, פיש, איתן לוננפלד, והאישה הראשונה שנטלה את הובלת האיגוד הייתה פרופ' מרתה דירנפלד מבי"ח הכרמל. אחריה שימשו

בתפקיד הפרופ' פואד עזאם, טליה גבע-אלדר, אדריאן שולמן, וראול אורבייטו. תקצר היריעה מלפרט את שמות כל פורצי הדרך אשר הובילו את ההתפתחות העצומה באנדוקרינולוגיה של הרבייה (IVF) במהלך שני העשורים האחרונים של המאה ה-20 (פרטים בהמשך). תרומתו החלוצית של פרופ' ברנרד צונדק, חוקר בכיר בתחום האנדוקרינולוגיה שעלה לארץ מגרמניה בשנת 1929 מפורטת בחלקו הראשון של מסמך זה. יסודות המחקר הבסיסי בתחומי הרבייה הונחו באוניברסיטת ת"א (הפרופ' פרי קרייצר ורות שלגי) ובמכון וייצמן למדע (הפרופ' אלכס צפירי ונאוה דקל), אשר גידלו דורות של מדענים/יות במשך עשרות שנים. כבר בתחילת הדרך מקומן של נשים היה דומיננטי בתחום ההפריה החוץ גופית, בין אם בעבודת המעבדה והמחקר הביולוגי, ובין אם בעבודה הקלינית. חברת המכון האנדוקרינולוגי בבי"ח שיבא (פרופ' ברונר לוננפלד וד"ר עליזה אשכול) לפעילות הקלינית באגף הנשים, תוך שת"פ הדוק עם הפרופסורים משיח ואינסלר, קידמו את השימוש בתכשירים הורמונליים להשראת ביוץ (Human Menopausal Gonadotropin - HMG - "פרגונל"). תכשיר זה נרשם לשימוש קליני (1963) ולידת "תינוק פרגונל" ראשונה בעולם הייתה בישראל זמן קצר לאחר מכן. ראש הממשלה הראשון, דוד בן-גוריון, אשר פעל רבות למען עליית יהודים לארץ, הגדיר את הגברת הילודה כמשימה לאומית. כחלק מהגדרה זו הגיע מימון הטיפול בתכשירי פרויון מהמחלקה לדמוגרפיה במשרד רוה"מ. פרופ' וצלב אינסלר (מימין) ופרופ' ברונר לוננפלד (משמאל) השאירו את חותמתם על רפואת הנשים בכלל, ורפואת הפריון בפרט.

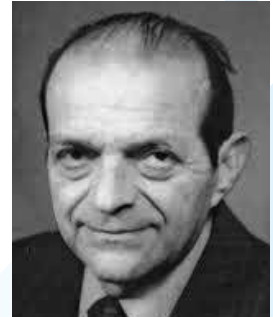
המילה "מהפיכה" מתארת היטב את שהתרחש בעולם מאז לידת "תינוקת המבחנה" - Test-tube baby" הראשונה בעולם. שת"פ של המדען פרופ' רוברט (בוב) אדוארדס והגינקולוג פטריק סטפטו מאוניברסיטת קיימברידג' באנגליה הוביל לפריצת דרך שהובילה ללידת "תינוקת המבחנה" הראשונה בעולם, לואיז בראון ב-25 ליולי 1978 לאחר הליך שהוגדר הפריה חוץ-גופית (הח"ג - In Vitro Fertilization (IVF). מיליוני שנות

אבולוציה של רביית יונקים בדרך הטבע קדמו למעורבות מדעית אשר זעזעה את העולם וחילקה אותו בין תומכים למתנגדים, ובין מאמינים לחשדנים, חלקם אף התנגדו באופן עקרוני בפלישה "לסודות הבריאה". מפגשים מדעיים בתחום זה החל בדיוני "שולחן עגול" בהשתתפות אנשי אתיקה ודת, רופאים, מדענים ומשפטנים. במשך תקופה ארוכה עסקה העיתונות העולמית בדילמות אלה, עם כותרות כמו זו בעיתון *"Time: Making Babies: The New Science of Conception"* (1984/9/10).

מרכז המחקר והטיפול של פורצי הדרך *Bourn Hall Clinic* בסמוך לקיימברידג' הפך למוקד עלייה לרגל של מומחי פוריות מכל רחבי העולם. חלפו 32 שנה (2010) עד שפריצת דרך זו זכתה "להותמת כשרות" מדעית-חברתית וזיכתה את פרופ' רוברט אדוארדס בפרס נובל.

מדינת ישראל הייתה ערוכה היטב להשתלב בעידן החדש בזכות תשתית המחקר ובסיס הידע המוזכר לעיל, מה שתרם לקשרים הדוקים עם פרופ' אדוארדס. בשיחה אישית, כטוב ליבו ביין, לחש על אזני (י.ת.), שבהיותו חייל בצבא "הוד מלכותה" בתקופת המנדט הבריטי על ארץ ישראל זכורה לו הדרך בה מיררו לוחמי המחטרות את חיי צבאו במלחמת העצמאות, חוויה אשר לא ישכח לעולם.

גישתה החיובית של הרבנות הראשית תחת המצווה "פרו ורבו" סייעה לקידום היישום הקליני והמחקרי של הח"ג בישראל, וכך החל גם "הקרב על הבכורה". שני בתי החולים שהובילו את מהפכת הפריון בישראל היו שיבא בר"ג והדסה בירושלים. היו אלה הפרופ' משיח, דור, לברן וד"ר אדווינה רודק שהגיעה מסקוטלנד (לניהול מעבדת הח"ג בשיבא). והפרופ' שנקר, לאופר, מרגליות, לוין וסימון (בהדסה). אשר הוגדרו כחלוצי "הפריות המבחנה" בארץ. ואכן, ישראל הייתה בין הראשונות בעולם למתן טיפולי הח"ג במימון ציבורי כבר בשנת 1981. בחודש ספטמבר 1982 נולדה בשיבא "תינוקת המבחנה"

פרופ' וצלב אינסלר

פרופ' ברונן לונפלד

הראשונה בישראל, היא העיתונאית ומגישת החדשות רומי נוימרק. זמן קצר לאחר מכן הושג גם הריון שהוביל ללידת חי בהדסה עין כרם, מה שהוגדר כהריון הראשון מתוצרת "כחול-לבן", בלא מעורבות חוקרים מחו"ל. צוות היחידה בהדסה דיווח גם על הריון ראשון מתרומת ביצית בנשים ללא שחלות ובשיבא דווחו על הריון ראשון לאחר הקפאת עוברים.

לאחר הוכחת בטיחות ויעילות (1985-86) אושר מתן שרות IVF בבתי החולים סורוקה (אינסלר-פוטשניק), בילינסון והשרון (כיחידה מפוצלת, תדיר-פיש, ופלדברג-אשכנזי), רמב"ם (איצקוביץ), והקרית ת"א (עמית ובן יוסף). מאוחר יותר אישר משרד הבריאות הקמת יחידות גם בב"ח הכרמל (מרתה דירנפלד, לימים שימשה גם כיו"ר האגודה הישראלית לחקר הפוריות), ב"ח קפלן (ברש-ימיני), אסף הרופא (רון-אל), הלל יפה (אלנבוגן), וולפסון (לברן). ביקור חולים (קפקא) וברזילי באשקלון (סגל וטור-כספא). קבוצת רופאים זו הייתה חלק מדור מקימי מערך השירות הציבורי של הח"ג ברחבי הארץ. במהלך השנים אושרה הקמת יחידות IVF במרבית מחלקות הנשים בבתי החולים הציבוריים, ויחידות פרטיות הוקמו תחילה באסותא ת"א (הפרופ' משיח-דור-לברן) וראשל"צ (כהנא), מ.ר. הרצליה (עמית) ואלישע בחיפה (איצקוביץ). עקב רגישות הנושא הוקם מערך ביקורת על פעילות יחידות הח"ג במשרד הבריאות בראשות הגינקולוג ד"ר יורם לוטן, ומערך ניטור מדעי ע"י האפידמיולוגית פרופ' ליאת לרנר-גבע מהיחידה לחקר בריאות האישה והילד במכון גרטנר. על פי מסד הנתונים הלאומי שהוקם בשנת 2014, למעלה משליש ממחזורי הח"ג בוצעו בנשים מעל גיל 40 וכ-30% מהילודים היו מלידות מרובות עוברים. נתון שהגביר את מגמת החזרת עובר יחיד לרחם.

בשנים הראשונות הוגדר הטיפול כניסיוני וכל חידוש חייב אישור וועדת הלסינקי העליונה של משרד הבריאות. מצב זה חייב נגישות וגמישות לפתרון

פרופ' בוב אדוארדס, אבי
הפריות המבחנה העולמי
וחתן פרס נובל.

בעיות בנושא כה רגיש בהיבטים רפואיים, דתיים משפטיים ואתיים. המחלקה המשפטית של משרד הבריאות בראשות עו"ד מירה היבנר-הראל הייתה מעורבת מאוד וסייעה רבות בקידום הנושא. בתחילת הדרך בוצעה שאיבת ביציות מהשחלות בגישה ניתוחית (לפרוסקופיה), אך שיפור משמעותי באיכות ציוד על-שמע שהתרחש הוביל לשינוי שיטת השאיבה תחת ניטור בגישה נרתיקית. גישה אשר תוארה לראשונה בארה"ב ע"י ד"ר נורברט גלייכר, בוגר אוניברסיטת ת"א. שיטות שונות לניקוב דופן ביציות לשיפור חדירה ספונטנית של זרעונים (Partial Zona Dissection - PZD) או החדרת זרעון בודד מתחת למעטפת הביצית (Sub-Zonal Insemination - SUZI) היו מקובלות בעידן בו חששו מסכנות הזרקת זרעון בודד אל תוך הביצית. החשש נבע מהאפשרות שמעורבות יתר בהליך הבריאה, קרי, עקיפת מנגנון "הבחירה הטבעית" בחדירת זרעון בודד אל תוך הביצית עלול להגביר שכיחות מומים מולדים. יחידת הח"ג ראשונה ליישום פרוצדורות "מיקרומניפולציות" בישראל הייתה ברמב"ם חיפה, בניהול פרופ' יוסף איצקוביץ' (1989). כשנתיים לאחר מכן הוכיחה קבוצת חוקרים מבלגיה שהזרקת זרעון בודד (Intracytoplasmic Sperm Injection-ICSI) ישירות אל תוך הביצית יעילה, בטוחה, ותוצרי ההיריון אינם סובלים ממומים בהשוואה להפריה בדרך הטבע. לידה ראשונה בישראל בעקבות ICSI הייתה ברמב"ם (מרץ 1994). יחידת הח"ג בבילינסון בניהול הפרופ' תדיר ופיש, בעקבות שת"פ ממושך עם אוניברסיטת מונש באוסטרליה. השיגה אף היא הריון ICSI זמן קצר לאחר מכן. עם הזמן הורחב השימוש במיקרומניפולציות כפתרון למגוון מטרות בתחום הרבייה, כולל אבחון גנטי טרם השרשת העובר ברחם.

לידה ראשונה לאחר הקפאה והפשרה של עוברים התרחשה באוסטרליה בשנת 1984. אישור ניסיוני הותר בישראל בשנת 1985 והוגבל לבתי החולים שיבא והדסה. במהלך השנים הותרה הקפאת עוברים לכלל יחידות ההפריה. וכך, צעד אחר צעד, התמסדו

טיפול פונדקאות במסגרת הח"ג נאסרו בארץ בשנים הראשונות. חקיקה קשוחה הגבילה פתרון מקומי והובילה לחיפוש פתרונות בחו"ל. בראשית הדרך הגיעו זוגות לתכנית שנוהלה ע"י ד"ר מירי תדיר באוניברסיטת קליפורניה תוך שתוף פעולה מספר מנהלי יחידות הח"ג אשר הפנו זוגות מהארץ. בתכנית זו נולדו כעשרים תינוקות ישראלים (1993-1995). לידת פונדקאות-הח"ג ראשונה "מתוצרת הארץ" הייתה בבי"ח רמב"ם בניהול פרופ' יוסי איצקוביץ בפברואר 1998 ולאחר מכן התפתחה "תעשיית פונדקאות ישראלית" במזרח אירופה, באסיה, ובמדינות נוספות בארה"ב.

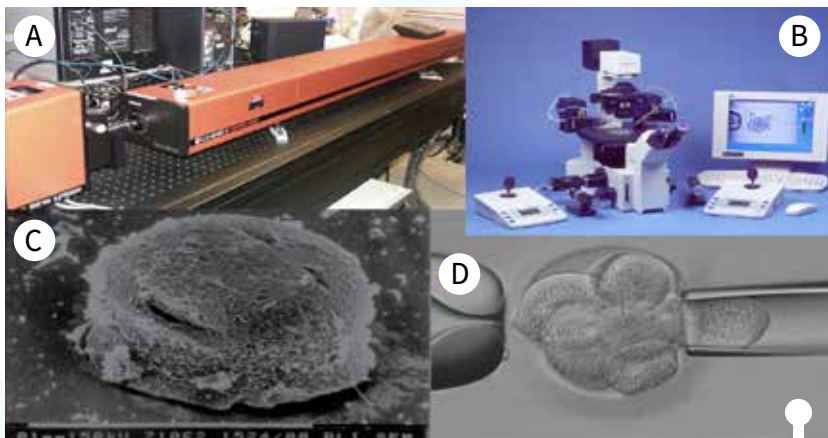
ניסיון שנצבר ב-60 שנות שימוש בתכשירי השראת ביוץ, ומעבר מתכשירים הורמונליים טבעיים לסינתטיים (Recombinant), סייעו לפיתוח פרוטוקולים טיפוליים אשר שיפרו את תוצאות הטיפול, סייעו בשליטה מיטבית על מועד "שאיבת הביציות" ובכך גם מזעור הצורך בהפעלת מערכת רב תחומית זו בימי שבת. בין החידושים שלאחר מיסוד הח"ג ניתן לציין את שיפור הליך הקפאת ביציות והקפאת רקמת שחלה באופן שקידם שירות "שימור פוריות". דוגמה בולטת נמצאת בשיבא, בהובלת פרופ' דרור מאירוב. מרפאות נוספות לשימור פוריות פוזרות כיום במספר בתי חולים. אבחון גנטי טרום השרשה הוביל להקמת מערך שירות ייעוץ גנטי (Pre-embryo Genetic Diagnosis - PGD). לביצוע פרוצדורות אלה פותחה מערכת מחשב למיקרומניפולציות משולבת קרן לייזר במסגרת שת"פ ישראלי-אמריקאי בהובלת פרופ' תדיר באוניברסיטת קליפורניה.

חקר תאי גזע כתוצר לוואי של IVF (בהובלת הפרופסורים בנימין ראובינוף מהדסה עין כרם, ויוסף איצקוביץ ברמב"ם) מוביל לפריצת דרכים חדשות ומשליך על כל תחומי הרפואה. בשנת 1989 דווחה הקבוצה מרמב"ם בעיתון המדעי Science על פריצת דרך בהפקת תאי גזע ממקור אנושי.

תחום ההפריה החוץ-גופית שולב כרוטציה במסגרת ההתמחות ברפואת נשים.

פרופ' יוסף איצקוביץ-אלדר.
נוב' 1989, בראיון עיתונאי
על הפקת תאי גזע ראשוניים
ממקור אנושי, בעקבות
הפרסום ב-Science

- פיתוח מערכת מבוססת קרן לייזר לניקוב ביציות או עוברים במעבדת IVF, המטרה: שיפור הפרייה הביצית או אבחון בעיה גנטית בעובר קודם להשתלה ברחם.
- A. מערכת הלייזר הראשונה (בגודל כ־3 מטר) אשר שימשה את צוות פרופ' תדיר באוניברסיטת קליפורניה בשנת 1989.
- B. העברת הרעיון והידע למזעור ומסחור לחברת - Hamilton Throne USA.
- C. להמחשת דיוק המערכת: "ביצית מחייכת" - תמונת מיקרוסקופ אלקטרוני לאחר "פיסול" ביצית אוגר בקרן לייזר.
- D. שאיבת תא בודד דרך נקב קרן הלייזר מביצית מופרית בשלב 8 תאים, לבדיקת תקינות גנטית קודם להשתלה ברחם.

החברה הישראלית לרפואה מודעת מין ומגדר

תחום זה, המוכר גם בשם "רפואה מגדרית", הינו תחום חדש יחסית, המיועד להעלאת המודעות לשוני בתפקוד רוב מערכות הגוף בין נשים וגברים, תוך מגמה לפתח כלים מותאמי מין באבחנה ובטיפול. העובדה שרוב המחקר על פיזיולוגיה ופתופיזיולוגיה, כמו גם המחקר הפרמקולוגי, מתבצע בד"כ על גברים ודורש שינוי חשיבה, העמקה מחקרית, ובניית מסגרות ארגוניות בהתאם. החברה הישראלית לרפואה מודעת מין ומגדר (ISRAGEM) היא חוד החנית ביוזמה זו.

לאחר כשלושים שנות ניהול חטיבות נשים ויולדות בשלושה בתי חולים מרכזיים (סורוקה, וולפסון ובילינסון) נרתם פרופ' מרק גלזרמן לפיתוח תחום זה והקים בשנת 2009 את החברה הישראלית ISRAGEM. סיעו בידו פרופ' דב פלדברג ואחרים במרכז הרפואי רבין, בתמיכה פעילה של מנהל המרכז דאז, ד"ר ערן הלפרן ודיקאני ביה"ס לרפואה באוניברסיטת תל אביב, פרופ' יוסף מקורי ופרופ' אהוד גרוסמן. חברות דומות נוסדו באותה תקופה במדינות אחרות כמו ארה"ב, אוסטרליה, אוסטרליה, איטליה, גרמניה, יפן ושבדיה. חברות אלה, ואחרות שנוספו בהמשך, יסדו את החברה הבינלאומית לרפואה מגדרית שבראשה עמד פרופ' גלזרמן במשך עשור. היום נלמדת רפואה מודעת מין ומגדר במוסדות אקדמיים מובילים ברחבי העולם, כולל באוניברסיטאות ת"א וצפת (בר אילן). באוניברסיטת ת"א אף נוסד בשנת 2017 תחום להוראת רפואה מודעת מין ומגדר. קיימים ספרי לימוד רבים וספרים לקהל הרחב בנושא ומספר המחקרים המפורסמים מדי שנה עולה באופן אקספוננציאלי. (ISRAGEM <https://www.isragem.org.il>) הינה חברה מן מהמניין בהסתדרות הרפואית ומובילה בחברה הבינלאומית לרפואה מגדרית. היא מונה כ-200 חברים/ות מ-16 תחומי רפואה ו-11 מוסדות שונים. החברה ארגנה במשך 13 שנות קיומה שמונה כנסים לאומיים והייתה שותפה בארגון חמישה כנסים בינלאומיים. פעילות החברה תרמה גם לקידום הוראה אקדמית בתחומי חיים וחברה אשר אינם קשורים ישירות לרפואה.

פרופ' מרק גלזרמן

סיכום

בשנת 1946 היו רשומים "בישראל המנדטורית" 193 רופאי נשים ובחודש אוגוסט 2022 רשומים בהר"י 2004 גינקולוגים מומחים/ות ו-668 מתמחים/ות. רפואת הנשים עברה כברת דרך ארוכה תוך שינויים ארגוניים ומקצועיים והיא מוכרת בעולם כמתקדמת מאד. חוקרים ישראלים פוזרים בתפקידי מפתח ברחבי העולם ובמערכות עיתונים מקצועיים. המידע המצטבר מתעדכן עם חידושי הזמן ובא לידי ביטוי במנגנון "ניירות עמדה" המופץ בחסות האיגוד והר"י. האיגוד מקדם יוזמות רבות לקידום הידע ושיפור השירות, בין היתר ניתן לציין 16 פגישות מדעיות שיזמו חברות הבת במהלך השנים 2018-2021, אוניברסיטה נודדת לרופאי הקהילה, פיתוח לומדה לפענוח רישומי מוניטור עוברי (בהובלת פרופ' טל בירון-שנטל, בי"ח מאיר). אקדמיה מקוונת ללמידה מרחוק (בהובלת פרופ' טלי לוי, בי"ח וולפסון), תרגול פרוצדורות מנואליות במרכז הסימולציה בשיבא, השתלמויות עמיתים במגוון תחומים, ועוד.

מערך מעקבי הריון ברפואת הקהילה ובמחלקות הריון רב סיכון עומד בסטנדרטים גבוהים. על פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לשנת 2020 נרשמו בישראל 169,735 לידות ונולדו 172,869 ילודים ב-28 מרכזים רפואיים. מספר ילדים עומד על 3.16 בממוצע לאם בישראל. גיל ממוצע לנשים בלידה ראשונה בישראל היה 25 בשנת 1994 ועלה לכ-28 בשנת 2020. שיעור הניתוחים הקיסריים הממוצע בשנת 2019 עמד על 18% מכלל הלידות, שיעור נמוך בהשוואה לארה"ב בה דווח על 31.85% באותה תקופה.

בין המדדים המדויקים לביטוי מצוינות ראוי לציין את שיעור תמותת הילודים בישראל בהשוואה לכלל מדינות העולם. על פי פרסום של האו"ם (UNICEF) בשנת 2020 דורגה ישראל במקום המכובד, 23 מתוך 195 המדינות שדורגו עם תמותת של 2.90 ל-1000 לידות חי. שיעור נמוך זה קרוב מאד למדינות שבצמרת הטבלה בהן

הייתה תמותה של 1.54-2.15, ורחוק מאד לכוון הצמרת האיכותית משיעור תמותה עוברים שנע בין 80-58 ל-1000 לידות חי בעשר המדינות שבתחתית הטבלה. שיעור התמותה במרכז הטבלה העולמית נע בין 12-13 ל-1000 לידות. ראויה לציון העובדה שהמדינות בהן שיעור התמותה רק במעט טוב יותר מישראל הן מדינות קטנות עם דמוגרפיה הומוגנית כגון איסלנד, סלובניה, סינגפור או פינלנד, מה שמעצים עוד יותר את ההישג המרשים של מדינת ישראל בעלת אוכלוסייה הטרוגנית וקולטת עלייה גם ממדינות עולם שלישי.

נתון מרשים נוסף הוא שיעור תמותת אימהות. כל מקרה תמותה הוא עצוב, אולם על פי נתוני אגף המידע במשרד הבריאות בשנת 2019 עמד שיעור התמותה בישראל על 3.3 ל-100,000 לידות. שיעור נמוך בהשוואה למוצע של 5.7 במדינות ה-OECD. ממדדים אלה מעניקים תעודת כבוד לעושים במלאכה בתחום רפואת הנשים, מעקבי הריון, לידה, ורפואת הילודים.

בפרקי הספר שזורים שמות רופאיות/נשים אשר פרצו דרכים וסיפוריהם האישיים הם סיפורה של רפואת הנשים בישראל. כל דור הטביע את חותמו והניח את התשתית לשיפור הדרגתי של המקצוע והתאמתו לאופי ולציפיות ציבור הנשים בארץ.

לאחרונה אנו מתברכים בעליה משמעותית בכמות הרופאות הפונות להתמחות במיילדות גינקולוגיה ופריון. כיום, כ-70% מכלל המתמחים הן רופאות אשר בעתיד תאיישנה גם את רוב שדרת הניהול ותקדמנה אותו לתחומים השמורים ליד הדמיון. הוקרה וכבוד שמורים לדור המייסדים, חיזוק ידי העוסקים במלאכה בהווה, ואיחולי הצלחה והגשמת שאיפות לרופאות ולרופאים שיצטרפו למקצוע בשנים הבאות.

האיגוד הישראלי
למיילדות וגינקולוגיה

ההסתדרות
הרפואית בישראל
Israeli Medical
Association